

EL LÈXIC

Sumari

1. Els neologismes i els estrangerismes
 - 1.1. Els estrangerismes del *Diccionari general de la llengua catalana*, de Pompeu Fabra
 - 1.2. Els estrangerismes del *Diccionari de la llengua catalana*, d'Enciclopèdia Catalana
 - 1.2.1. Estrangerismes en la seva forma original
 - 1.2.2. Estrangerismes catalanitzats
 - 1.2.3. Comentaris
 - 1.3. Els estrangerismes de la *Gran enciclopèdia catalana* (1995)
 - 1.3.1. Catalanitzacions de la GEC2 en relació amb la GEC1
 - 1.3.2. Catalanitzacions del segon suplement de la GEC1 (volum 17) en relació amb la GEC2
 - 1.3.3. El tercer suplement de la GEC1 (volum 18)
 - 1.4. Els estrangerismes del *Diccionari manual de la llengua catalana*
 - 1.4.1. Catalanitzacions en relació amb el DLC
 - 1.4.2. Catalanitzacions en relació amb la GEC2
 - 1.5. Els estrangerismes del *Gran Larousse català*
 - 1.6. Criteris del TERMCAT (1995)
 - 1.6.1. Catalanització d'estrangerismes
 - 1.6.2. Substitució d'estrangerismes
 - 1.6.3. Comentaris
 - 1.7. Altres criteris
 - 1.7.1. El Servei de Llengua Catalana de la Universitat de Barcelona
 - 1.7.2. El diari *Avui*
 - 1.7.3. El diari *El 9 Nou*
 - 1.7.4. El *Diari de Barcelona*
 - 1.8. Proposta i quadre resum
 - 1.9. Dotze anys d'evolució lexicogràfica (1995-2007)
 - 1.9.1. Diccionaris generals
 - 1.9.2. La *Gran enciclopèdia catalana*
 - 1.9.3. El TERMCAT
 - 1.9.4. El *Llibre d'estil d'El Periòdic de Catalunya*
2. La derivació
 - 2.1. Concepte de *derivació*
 - 2.2. Problemes de derivació
 - 2.2.1. Els postverbals acabats en *-at*
 - 2.2.2. Verbs (derivats de noms) suposadament innecessaris
3. La parasíntesi
 - 3.1. Les formes dobles
 - 3.2. *Pujar/apujar*
 - 3.3. *Emplenar/omplir*
4. La composició
 - 4.1. L'ús del guionet
 - 4.1.1. Mots compostos i locucions
 - 4.1.2. Compostos coordinats amb la conjunció *i*
 - 4.1.3. Els altres compostos

- 4.1.4. Conclusions
- 4.1.5. Els prefixos tòncics segons la normativa tradicional
- 4.1.6. El prefix *mal-*
- 4.1.7. El prefix *no-*
- 4.1.8. El prefix *pre-*
- 4.2. El nou ús del guionet
 - 4.2.1. La normativa del 1996
 - 4.2.2. Modificacions de la normativa sobre l'ús del guionet proposades per la nova gramàtica de l'IEC
- 4.3. Lexicalització de locucions adverbials
- 4.4. La *e* epentètica en mots amb essa líquida originària
- 5. L'habilitació
 - 5.1. Noms propis i sigles que passen a ser noms comuns
 - 5.2. Noms comuns formats per el·lipsi d'un nom propi
- 6. Els gentilicis
 - 6.1. Gentilicis no fixats
 - 6.2. Gentilicis coordinats
- 7. Criteris per a l'acceptació de mots no normatius
 - 7.1. Principis generals
 - 7.2. Criteris lingüístics
- 8. Bibliografia

1. Els neologismes i els estrangerismes*

En aquest apartat analitzem com tracten els estrangerismes els reculls lexicogràfics catalans més importants (i altres centres de decisió amb repercussió pública) per veure'n les coincidències i les divergències, i a la llum d'aquestes dades fem una proposta de grafies catalanitzades si és que encara no figuren en el *Diccionari general de la llengua catalana* (DGLC).

Segons el *Diccionari de la llengua catalana* (DLC), d'Enciclopèdia Catalana, un neologisme és una «unitat lèxica nova, formalment o semànticament, introduïda en una llengua». Si aquesta unitat lèxica nova procedeix d'una altra llengua, s'anomena *manlleu* o *estrangerisme*. En la llengua escrita, aquest estrangerisme pot perdre o no la seva fesomia original.

[1] Al matí no em sé prendre un cafè amb llet sense un CROISSANT o un XUIXO.

En l'exemple [1], *croissant* és un mot procedent del francès que el DLC enregistra amb la grafia original. En canvi, *xuixo* és un mot pres de l'espanyol (*chucho*; procedent de *chuzo* segons el *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* [DECat] de Coromines) que apareix en aquest diccionari amb grafia catalana.

Davant dels estrangerismes que es considera que s'han introduït en la llengua catalana, el DLC té, doncs, dos criteris d'actuació: *a)* enregistrar-los en versió original i marcar-los amb un asterisc com a forma estrangera tot indicant-ne la llengua de procedència —és el cas de *croissant*—; *b)* enregistrar-los en versió catalana indicant-ne també la llengua de procedència —és el cas de *xuixo*.

Els estrangerismes adoptats en versió original s'han d'escriure en cursiva. Els estrangerismes amb la grafia catalanitzada s'han d'escriure en rodona.

Els diccionaris i les enciclopèdies de què disposem en català no sempre coincideixen a l'hora d'aplicar aquests criteris d'adopció d'estrangerismes en una forma o altra. Exposarem què fan, en aquest sentit, el DGLC, el DLC (3a ed.), la *Gran enciclopèdia catalana*, 2a edició (GEC2), el *Diccionari manual de la llengua catalana* (DMLC) i el *Gran Larousse català* (GLC); també els criteris del TERMCAT (organisme que s'ocupa de l'estandardització formal de la terminologia catalana), referits sobretot a la terminologia, i els d'altres serveis lingüístics.

* Qui llegeixi aquesta 4a ed. del MANUAL D'ESTIL ha de tenir en compte que l'estructura d'aquest capítol es va concebre abans de l'any 1995, època en què el diccionari normatiu encara era el *Fabra*, i hi havia una gran vacil·lació, p. ex., en la fixació de la grafia catalana de molts estrangerismes per part de les obres lexicogràfiques més consultades en aquella època, i també en l'ús del guionet. L'aparició posterior del *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC) i de diverses resolucions de la Secció Filològica han anat resolent una bona part d'aquells dubtes, i per tant el lector interessat en la situació actual farà bé d'evitar la informació i les comparacions de caràcter més històric, d'altra banda imprescindibles per entendre les solucions finalment adoptades. En tot cas, a través de notes i remissions avisem en cada moment el lector de què és passat i què és present pel que fa als problemes analitzats.

D'altra banda, entre les novetats aparegudes durant els últims anys (consignades al § 1.9 d'aquest capítol) cal destacar també, pel seu interès lexicogràfic, el web *ésAdir* (<http://esadir.cat>), portal lingüístic de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals de la Generalitat de Catalunya, que es va obrir al públic l'any 2006.

1.1. *Els estrangerismes del Diccionari general de la llengua catalana, de Pompeu Fabra*

El *Diccionari general de la llengua catalana* (DGLC), de Pompeu Fabra, incloent-hi els *Suplements*,¹ enregistra una bona colla d'estrangerismes, ja sigui amb la grafia adaptada o bé reproduint l'original (v. § 1.8). No hi figuren, ni de bon tros, molts dels estrangerismes que apareixen en el DLC, però en canvi n'hi ha uns quants que curiosament el DLC no ha recollit, entre els quals:

[2] ad hòminem, crescendo, decrescendo, ibídem, scherzo

També hi destaquen algunes catalanitzacions de llatínismes que el DLC enregistra en versió original:

[3] ad líbitum, delírium trèmens

o que no recull:

[4] ibídem

Les catalanitzacions més recents són de termes procedents de l'anglès.

[5] bàsquet, càmping, còmic, dàncing, elapé, fàding, fan, mànager, màrketing, míting, pàrking, pòster, rècord, eslip, eslògan, espot, esprai, esprint, estàndard, estoc, estrès

1.2. *Els estrangerismes del Diccionari de la llengua catalana, d'Enciclopèdia Catalana*

1.2.1. *Estrangerismes en la seva forma original*

El *Diccionari de la llengua catalana* (DLC) recull en la forma original, i per tant marca amb un asterisc al darrere, els estrangerismes següents, entre altres:²

a) De l'alemany (al.)

[6] edelweiss, jiddisch, kirsch, kitsch, leitmotiv, lied, reiter

b) De l'anglès (angl.)

[7] arrow-root, backgammon, basic, best seller, bill, bloody mary, blue jeans, blues, bobsleigh, boogie-woogie, boom, bourbon, bowling, boy scout, break, bridge, brunch, bungalow, bypass, byte, catch, challenge, charleston, charter, check-up, cheyenne, chip, christmas, clergyman, clown, cocker, compact disc, container, converter, copyright, cover-girl, cowboy, cracking, derrick, disc-jockey, dogger, dollar, dribbling, drugstore, dumping, establishment, firmware, flash, flashback, folk, fox-trot, gag, game, gas-oil, gentleman, gin-tonic, hardware, hashing, hippy, hit-parade, hobby, holding, input, input-output, jack, jazz, jeep, jet-set, ketch, ketchup, kiwi, kleenex, lady, long play, looping, lunch, magazine, majorette, management, manager, mass media, miss, music-hall, new-look, night-club, off, office, offset,

1. INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. SECCIÓ FILOLÒGICA. *Documents de la Secció Filològica, I*. Barcelona: IEC, 1990. I també INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. SECCIÓ FILOLÒGICA. *Documents de la Secció Filològica, II*. Barcelona: IEC, 1993.

2. Quan vam començar a redactar aquest capítol, vam partir de les llistes publicades per Lluís Payrató a *La interferència lingüística* (Barcelona, 1985, apèndix B, 2, p. 222 i s.) de mots marcats com a manlleus pel DLC, classificats segons la llengua de procedència. Les llistes que presentem aquí —i que distingeixen entre versions originals i catalanitzades— han tingut en compte les addicions més significatives que presenta la tercera edició del DLC (1993). En tot cas, considerem només el terme principal i deixem de banda els possibles derivats.

offside, open, output, outrigger, peppermint, play-back, play-boy, plum-cake, pub, pullman, rock, rock-and-roll, round, royalty, scooter, self-service, setter, sex-appeal, sex-ratio, sex shop, sexy, shorts, show, shunt, single, sketch, smash, snack-bar, software, soul, speaker, sponsor, staff, stop, strip-tease, swing, thriller, tie-break, topless, top secret, trekking, twist, underground, walkie-talkie, walkman, western, whisky, windsurf, windsurfing, zoom

c) De l'àrab (àr.)

(No n'enregistra cap amb asterisc. Acceptar-los ja implica catalanitzar-los.)

d) De l'espanyol (esp.)

[8] mambo, peso, pulque, zapateado

e) Del francès (fr.)

[9] amateur, boîte, boutique, caniche, cantaloup, chateaubriand, chiffonnier, choucroute, collage, croissant, élite, foie gras, forfait, gouache, gourmet, gruyère, luge, minette, mousse, remontoir, sioux, soufflé, suite, surmenage, tachisme, tonneau, vedette, vichy

f) Del grec (gr.)

[10] epokhé, koiné, polis

g) De l'italià (it.)

[11] aggiornamento, appoggiatura, bel canto, brio, ghetto, larghetto, terracotta

h) Del japonès (jap.)

[12] gheisa, taekwon-do

i) Del llatí (ll.)

[13] ad hoc, ad libitum, a fortiori, a posteriori, a priori, centum, circa, corpora allata, de facto, de iure, delirium tremens, ego, ex aequo, ex cathedra, ex professo, genitalia, habeas corpus, hallux, honoris causa, in extenso, in extremis, in memoriam, in pectore, in situ, in vitro, ipso facto, microvilli, modus vivendi, motu proprio, opus, pater familias, post factum, pro forma, pro indiviso, quantum, sancta sanctorum, sine die, sine qua non, statu quo, status, thesaurus, sui generis, urbi et orbi, ut infra, ut supra, vade retro

j) Del rus (r.)

(Per raó del canvi d'alfabet, no n'enregistra cap amb asterisc. Tots presenten directament la forma catalanitzada.)

1.2.2. *Estrangerismes catalanitzats*

El DLC recull amb grafia catalana els estrangerismes següents:

a) De l'alemany

[14] blocaus, boc, cantor, càrtel, gneis, graben, hàmster, hinterland, iòdel, kàiser, lumpenproletariat, quepis, ram, tàlveg, xop, xotis, zwitterió

b) De l'anglès

- [15] antidòping, bang, bantustan, bar, bàrman, bat, bazuca, beisbol, bikini, bíter, bluf, bob, boicot, bollard, box, brandi, brec, brig, bulldog, buldòzer, bugle, bumerang, búndel, búnquer, cab, càmera, cameràman, càmping, campus, caravàning, catgut, ciclocròs, cinemascop, clamp, clip, clíper, coaltar, còctel, colcrem, còmic, córner, criquet, crol, croquet, cros, curri, cúter, dàncing, dandi, derbi, detectiu, dial, disc compacte, disquet, doc, dòping, draga, dren, driblatge, enclova (*o* clóver), escàner, eslip, eslògan, esmòking, esmòquing, esnob, espàrring, esplín, esport, espot, esprai, esprint, esquaix, estand, estàndard, estàrter, estic, estoc, estrès, fàding, fan, ferri, flaix, flap, flirt, folklore, fuel, fuel-oil, futbol, fúting, gàngster, gin, gol, golf (*esport*), grog, grogui, grum, handicap, handbol, hoquei, ianqui, iceberg, iol, iot, jersei, jet, jòguing, joquei, jòquer, kagú, kart, kàrting, kea, làser, latitudinari, líbor, líder, líf-ting, linier, líving, locaut, lord, màrketing, màrqueting, màser, màster, matx, mèl-ton, míbor, míldiu, milord, míting, mòdem, motocròs, multistàndard, panel, pàr-king, pàrquing, pedigrí, pèllet, penal (<*penalty*), piling, pinc, plòter, pòinter, pomelo (*aranger gran*), poni, ponx, pòquer, pòster, púding, pullòver, púlsar, puzzle, quark, quà-sar, quetx, quetxup, radar, ràdio-casset, raid, rail, ràil, ralli, rànger, rànking, rànquing, recital, rècord, rèflex (*fotografia*), rem (*unitat de física*), repòrter, revòlver, ring, rosbif, rugbi, sandvítx, set, sonar, spin, suèter, surf, suspens, tanc, tàndem, tecnicolor, tènder, tennis, test (*prova*), texturització, tìlburí, tim, tiquet, tràiler, tramvia, tràveling, trial, trò-lei, troleibús, trust, unisex, vagó, vial, videocasset, virginal, vobular, voleibol, wàter, wa-terpolo, wèlter, xampú, xarleston, xàrter, xec, xeienne, xèrif, xíling, xip, xoc, xunt, xut

c) De l'àrab

- [16] alfaquí, aljama, assassí, cadí, califa, càrmata, divan, faquir, fatifat, haiximita, hai-xix, hamada, hamdànida, hammadita, hammudita, hanbalita, hanefita, harem, hè-gira, henna, hurí, husseinita, ibadita, idríssida, ikhxidita, ilek-khan, il-khan, imam, kharigita, kharja, kif, looc, malikita, marabut, moaxakha, morabit, muetzi, muftí, murgita, mutazilít, muzafarita, nassarita, nizarita, quraixita, ramadà, rustemita, rustúmida, soldà, sufí, sunna, sunnita, sura, uadí, ulema, valí, visir, xafeíta, xafiíta, xaibanita, xara, xeic, xerif, zahirita, zengita

d) De l'espanyol

- [17] abadeig, abarloar, acabdillar, acopar-se, alatzà, alferes, alternativa, aposentar, ar-madillo, arquilla, arquimesa, arraigades (*mar.*), arrastrar (*jocs*), assecat, astracanada, auge, baluma, banderilla, baralla, batí, birlotxo, bloqueig, bodega (*constr. nav.*), boiar, bolado, bolido, boleres, bolero, boleros (*pesc.*), bonyiga, borratxa, borratxada, borratxo, boxejar, breva, broma (*facècia*), brotxa, bullanga, burra, burro, cabdill, caixo, camarada, camarilla, candelilla, canyó, carca, cartilla, catxamada, catxumbo, centau, cerilla, cinturó, codillo, corrida, cotilla, currotaco, cursileria, delga, divino, duro, empleat, encís, entrega, entregar, esmotxar, esquadrilla, estampilla, estatja, estrapada, fandango, fatxada, fatxada, feligresia, finca, fofó, francesilla, garrutxo, golejar, gorrió, groera, grumet, guarisme, guerrilla, hisenda, hola, ingeni, llenguado, maco, mamarratxo, mançanilla (*vitic.*), mancomunat, mantejar, manteleta, man-xego, maravedís, maroma, marxamo, matuta, matxet, matxo, matxucar, merí, mico, misto, monada, monyeca, monyo, moratilla, morè, murga, oro, pacotilla, pandero, panetela, panotxo, papafiga, parado, patilla, pauta, pelotari, periquito, perxat, pe-troler, picaresc, pilleria, pissarra, polissó, ponxo, postres, pregó, puret, puro, quar-tilla, quarto (*numism.*), quiniela, quinto (*recluta*), ranxo, rebosillo, remolatxa, resar, ressaca, revacunar, rumba, sabana, sacabutx, sainet, sangria, sarpa, sarsuela, segui-

dilla, sereno (*vigilant nocturn*), solapa, sortija, tabasco, tango, taquilla, tiroteig, totero, tracista, trago, traspunt, tresillo, tricorni, túnel, txibtxa, txitximeca, vacuna, venera, venta, villancet, xacona, xafaldet, xafarranxo, xamba, xaranga, xarnego, xarpa, xato, xavo, xitxarra, xoriço, xorrar, xuixo, xurra, xurro

e) Del francès

- [18] àgio, agremant, alemanda, aleví, alier, ambigú, apanatge, aplic, banalització, bandó, barratge, bastrenc, beix, beixamel, bertillonatge, bidet, bigudí, bijuteria, boà, borlet, bricolatge, brigadier, brillanté, brioix, briqueta, bufet, bugre, boulevard, bullabessa, bouquet, burela, buró, ça, cabaret, cabina, caboixó, cabriolé, cacolet, calicó, calumet, camuflar, canalé, canapè,³ canard, canesú, canot, canotier, capitonar, capot, capotar, careta, carilló, carrusel, casset, catxet (*càpsula amilàcia*), civet, clac, claca, claqueta, clixé, colada, consomé, consumació, copura, coqueta, cotonada, crem, crep, crepè, crupier, cupatge, cupè, cursa, damassè, debut, decalatge, decampar, decapar, decatir, demarrer, denier, dépassar, derrapar, desclassar, dossier, dublé, ecartament, eclissa, eclosió, elit, entrecot, environnement, environs, escussó, esterilet, etiolar-se, faiança, fiacre, fondí, fontura, fricandó, fricassé, frivolité, frotis, fulard, fulé, furrier, fusellatge, garatge, gendarme, gicler, glacé, gofrar, gormand, granadina (*alim.*), granité, grillar (*tèxt.*), grip, gripatge, gro (*o* grogrèn), guilloixar, guinyol, hangar, hotel, io-io, jargó, jarret, lampassat, lampista, landó, llissosa, macarró, macfarlan, mallosa, mallot, manuar, manxó, maquis, maquillar, maquinýo, marmita, marmitó, marró, marxandatge, massiu, matxina, melé, menú, merenga, mereria, moaré, mordant, mortasa, muguet, naïf, necesser, negligé, ordissatge, orfebre, organdí, palier, palmarès, pana, parapent, pardessú, parquet, parterre, paspartú, paté, perroquet (*constr. nav.*), picnic, pierrot, pioner, pitó, pivot, plató, popelín, portier, praliné, profiterola, puré, ràcord, ralentit, ràpel, raport (*tèxt.*), ratar, ratina, ratinar, reciclar, redingot, relè, renard, repàs (*àpat*), revengisme, robinet (*tap de suro*), roleu, rondó, ruleta, rulot, sabotejar, saltat, sasor, sergé (*o* sargé), somier, surrealisme, tampó, taquet, teleferatge, terrassa, terrina, tirabuixó, tissatge, tissú, tissular, toaleta, tondosa, top, tornavis, tortó, traca, trefí, trefilar, trefle, treixor, treu, tricotar, trocar, trufa, tupè, turbot, turisme, turnedó, tutú, utilatge, valisa, veranda, vernier, vernissatge, vis, vitrall, vodevil, xalet, xambra, xampany, xampinyó, xancre, xandall, xantatge, xantilli, xarcuteria, xarret, xarretera, xassis, xec! (*escac!*), xef (*cuiner en cap*), xenilla, xera, xifonier, xofer, xovinisme, xucrut

f) Del grec

- [19] kerigma (*o* querigma), kirie, kirieleison, pleroma (*o* plèroma), sebastocràtor

g) De l'italià

- [20] adàgio, allegro, allegretto, andante, andantino, art, atretzo, camerino, cantàbil, cantata, canterano, casino, concertino, confeti, disàgio, esbirro, espagueti, fiasco, finta, floritura, gueto, largo, màfia (*sicilià*), mezzo-soprano, pizza, ragatxo, ravioli, saldo, serenata, soprano, sorbet, tessitura, tocata, trèmoló, xarlatà

3. Crida l'atenció que els mots aguts acabats en *-e* a vegades es catalanitzin amb accent agut (volent reproduir la pronúncia original: *cabriolé, canalé, clixé, consomé, frivolité, glacé, negligé, praliné, puré*) i a vegades amb accent greu (més d'acord amb la tendència general del català: *canapè, crepè, cupè, damassè, relè, tupè*). En tot cas, aquesta alternança fa poc coherent el resultat ortogràfic final.

h) Del japonès

- [21] bo-jitsu, bonsai (*o* bonzai), budo, dàimio, harakiri, ien, ikebana, judo, judoka, kamikaze, karate, karateka, kendo, kendoka, samurai, tanka, tofu

i) Del llatí

- [22] cèstrum parqui, currículum, desideratum, dux, exequatur, ex-libris, èxPLICIT, factòtum, fiat, fòrum, gratis, idem, incipit, in fraganti, júnior, hàllux, lapsus, òlim, ore-mus, pàssim, per càpita, per fas o per nefas, presidium (*òrgan de presidència*), quid, quídam, quòdlibet, quòndam, quòniam, quòrum, recto, sanctus, sènior, superego, tolle-tolle, tractus, vademècum, verbigràcia, verso, viacrucis, vis

j) Del rus

- [23] bolxevic, copec (*o* kopek), datxa, intelliguèntsia, isba, knut, kolkhoz, kremlin, kulak, menxevic, mugic, solod, solonetz, solontxac, soviètic, sovkhoz, sovnarkhoz, troica, tsarevitx (*der. del rus tsar*), tsarevna (*der. del rus tsar*), ucàs (*edictè*), versta, vodka, zemstvo

k) D'altres llengües

- [24] aquelarre (*basc*), baiadera (*hindi*), bàtik (*malai*), cantiga (*gallec*), catxutxa (*basc*), cromlec (*gaèlic*), dolmen (*bretó*), eslàlom (*noruec*), fiord (*noruec*), gelós o gilós (*occità*), genísser (*turc*), iod (*hebreu*), ioga (*hindi*), junc (*malai*), kibbutz (*hebreu*), kílim (*turc*), krill (*noruec*), maharajà (*hindi*), maharani (*hindi*), mahatma (*sànscrit*), masurca (*polonès*), matxinada (*basc*), mussaka (*turc*), ngai (*xinès*), nurag (*sard*), pàtxuli (*tàmil*), patzeria (*occità*), rabí (*hebreu*), rani (*hindi*), saktisme/xactisme (*hindi*), sorbet (*turc*), tobogan (*algonquí*), trepang (*malai*), txapela (*basc*), urca (*neerlandès*), vixnuisme/visnuisme (*hindi*), vladic (*eslau*) [*sic*], voivoda (*eslau*) [*sic*], xa (*persa*), xaman (*tungús*), xaturanga (*sànscrit*), xicle, xiclet (*nàhuatl*), xivaisme/sivaisme (*hindi*), zacateca (*nàhuatl*), zand (*persa*)

1.2.3. Comentaris

Respecte als termes entrats en versió original, el DLC només avisa de com s'ha de fer el plural si és irregular des del punt de vista del català (és a dir, si no es forma afegint-hi una *s*). Així, no diu res sobre el plural de *best seller* i en canvi explicita que el plural de *lied* és *lieder* i que el de *whisky* és *whiskies*. També indica si el mot és invariable, com en el cas de *sexy*.

De tant en tant, un mateix terme apareix simultàniament en les dues versions, l'original i la catalanitzada. És el cas de *brec* i *break*,⁴ *disc compacte* i *compact disc*, *driblatge* i *dribbling*, *elit* i *élite*, *flaix* i *flash*, *gueto* i *ghetto*, *hàllux* i *hallux*, *quetx* i *ketch*, *quetxup* i *ketchup*, *xarleston* i *charleston*, *xàrter* i *charter*, *xeiènn* i *cheyenne*, *xifonier* i *chiffonier*, *xip* i *chip*, *xucrut* i *choucroute*, *xunt* i *shunt*.

En algun cas aïllat, s'hi troben dues versions catalanitzades d'un mateix mot. Aquestes dobles formes presenten sempre l'alternança *q/k*, i la forma amb *k* remet a la forma amb *q*: *esmòquing* i *esmòking*, *màrqueting* i *màrketing*, *pàrquing* i *pàrking*, *rànquing* i *rànking*.

4. El valor de l'asterisc darrere del terme vol dir que el diccionari el considera forma estrangera, estranya al corpus, i no catalanitzada.

El mot derivat deixa de dur l'asterisc que porta el mot primitiu entrat en versió original. Així s'esdevé en parelles com *folk** i *folklore*, *tachisme** i *tachista*.

L'observació d'aquestes llistes fa veure que els gallicismes encara són els termes que han fet més fortuna en la nostra llengua codificada, per damunt de castellanismes i anglicismes. La majoria d'aquests termes procedents del francès pertanyen als camps del tèxtil, les arts gràfiques, la gastronomia i la mecànica.

1.3. Els estrangerismes de la Gran enciclopèdia catalana (1995)

En parlar de la *Gran enciclopèdia catalana* (GEC), és obligat distingir la primera edició, en quinze volums (GEC1), de la segona edició, en vint-i-quatre volums (GEC2), ja que aquesta última presenta catalanitzats molts dels estrangerismes que en la primera apareixen en la seva forma original seguida d'un asterisc.

De totes maneres, malgrat les innovacions de la GEC2 (que ja té un suplement d'actualització, el vol. 25), cal tenir en compte que de la GEC1 se n'han publicat tres suplementes d'actualització (vol. 16, 17 i 18). El segon d'aquests suplementes (vol. 17) presenta les mateixes novetats pel que fa a grafies catalanitzades que la GEC2, i encara n'hi afegeix algunes més pel fet que va sortir publicat més tard (octubre 1989) que els primers volums de la GEC2 (editada entre 1986 i 1989). Quant al tercer suplement (vol. 18), que porta data del gener de 1993, hi destaca una colla de grafies en versió original que són novetat absoluta en relació fins i tot amb la tercera edició del DLC, publicada al novembre de 1993.

En tot cas, val a dir que l'esmentada tercera edició del DLC conté totes les versions catalanitzades que al seu dia van ser novetat —en relació amb aquest mateix diccionari— tant dels suplementes de la GEC1 com de tota la GEC2.

1.3.1. Catalanitzacions de la GEC2 en relació amb la GEC1

La GEC2 catalanitza molts termes que apareixen en versió original a la GEC1 o que simplement no hi apareixen —sense tenir-ne en compte els suplementes segon i tercer (vol. 17 i 18). N'hem anotat els següents:

- [25] *allegretto* (*it.* *allegretto*), *ataman* (*r.*), *broqueta* (*fr.* *brochette*), *bugle* (*angl.*), *búnquer* (*angl.* *bunker*), *cassida* (*àr.* *qasida*), *catolicós* (*gr.* *katholikós*), *claqueta* (*fr.* *claquette*), *comèdia musical* (*angl.* *musical comedy*), *córner* (*angl.*), *crep* (*fr.* *crêpe*), *crequier* (*fr.*), *criquet* (*angl.* *cricket*), *cros* (*angl.* *cross*), *cúter* (*angl.* *cutter*), *dòping* (*angl.* *doping*), *escàner* (*angl.* *scanner*), *esmòquing* (*angl.* *smoking*), *espagueti* (*it.* *spaghetti*), *esquaix* (*angl.* *squash*), *estand* (*angl.* *stand*), *estic* (*angl.* *stick*), *estrès* (*angl.* *stress*), *ferri* (*angl.* *ferry-boat*), *floritura* (*it.* *fioritura*), *ingúix* (*r.*), *intelliguència* (*r.*), *io-io* (*fr.* *yo-yo*), *judoka* (*jap.*), *karakitai* (*àr.* *qara-hitay*), *karateka* (*jap.*), *màuria* (*sànskrit* *maurya*), *mosquito* o *miskito* (*esp.*), *ozalid* (*al.*), *piemont* (*fr.* *piedmont*), *plòter* (*angl.* *plotter*), *pogrom* (*r.*), *ponxo* (*esp.* *poncho*), *púlsar* (*angl.*), *quàsar* (*angl.* *quasar*), *quimbaya* (*esp.*), *rallí* (*angl.* *rally*), *rànking* (*angl.* *ranking*), *ràpel* (*angl.* *rappel*), *ravioli* (*it.*), *rèflex* (*angl.* *reflex*), *sake* (*jap.*), *sangria* (*esp.* *sangría*), *serac* (*fr.* *sérac*), *serapèum* (*ll.* *serapeum*), *súper-ego* o *súper-jo* (*ll.*), *tràbea* (*ll.* *trabea*), *trànsit* (*angl.* *transe*), *tsarèvitx* (*r.*), *valg* (*ll.* *valgus*), *var* (*ll.* *varus*), *xèrif* (*angl.* *sheriff*), *xip* (*angl.* *chip*), *zajal* (*àr.*)

1.3.2. Catalanitzacions del segon suplement de la GEC1 (volum 17) en relació amb la GEC2

Com ja hem dit (§ 1.3), el segon suplement de la GEC1 (vol. 17), havent aparegut posteriorment als primers volums de la GEC2, presenta alguna novetat més que aquesta pel que fa a formes catalanitzades. N'hem anotat les següents:

- [26] adàgio (*it.* adagio), elit (*fr.* élite), en línia (*angl.* on line), fora de línia (*angl.* off-line), guinyol (*fr.* guignol), linier (*angl.*; *línier a la GEC2*), pàrquing (*angl.*), super-ego (*ll.* superego; *super-ego a la GEC2*)

1.3.3. El tercer suplement de la GEC1 (volum 18)

El tercer suplement de la GEC1 (vol. 18, gener de 1993) inclou nous estrangerismes en versió original i d'altres en versió catalana que també recull el DLC (3a edició, novembre de 1993). Però la seva novetat més destacable és la inclusió d'estrangerismes en versió original que no apareixen ni a la GEC2 ni al DLC. N'hem anotat els següents:

- [27] blue chip (*angl.*, 'valor borsari sobresortint'), buy-out (*angl.*, 'comprar la part de'), caput (*ll.*), cash flow (*angl.*, 'aflux de caixa'), cluster (*angl.*), composite (*angl.*), culm (*angl.*), dealer (*angl.*), gentrification (*angl.*), graffiti (*it.*), ikastola (*èuscar*), insider trading (*angl.*, 'un de dins que fa negoci'), intifada (*àr.*), joint venture (*angl.*, 'negoci comú'), kaizen (*jap.*), keiretsu (*jap.*), know-how (*angl.*), market maker (*angl.*), mélange (*fr.*), offshore (*angl.*), product placement (*angl.*), rating (*angl.*, 'avaluació'), warrant (*angl.*)

1.4. Els estrangerismes del Diccionari manual de la llengua catalana

Segons expliquen els editors del *Diccionari manual de la llengua catalana* (DMLC) al pròleg, han tendit a «entrar aquests manlleus escrivint-los tal com solen ésser pronunciats en català o adaptant-los al sistema ortogràfic de la nostra llengua». Així mateix, quan la forma escrita de l'estrangerisme és tan difosa com l'oral, «han optat generalment per la doble entrada» (v. § 1.8).

- [28] stop, estop

Per la manera de fer d'aquest diccionari en relació amb l'admissió d'estrangerismes, la grafia del manlleu no seria rellevant a l'hora de determinar si s'ha d'escriure en cursiva o en rodona. (Recordem que aquest criteri és fàcil d'aplicar seguint el DLC gràcies al seu sistema d'asteriscos.) Així, el sol fet de trobar el manlleu en el diccionari ja permetria a l'usuari d'escriure'l en rodona, independentment de la catalanització o no de la grafia. Pel que fa a l'exemple [28], tant *stop* com *estop* es podrien escriure en rodona.

Aquest criteri, idèntic al que segueix el DGLC, dificulta a l'usuari l'aplicació de la norma segons la qual les grafies no catalanitzades s'han d'escriure en cursiva.

1.4.1. Catalanitzacions en relació amb el DLC

El DMLC (1982) inclou uns quants mots que el DLC (1993) enregistra en versió original (és a dir amb asterisc) o amb una grafia catalana diferent (v. § 1.8). En alguns casos, tot i que la grafia és la mateixa en els dos diccionaris, en el DMLC va acompanyada de la pronunciació en cursiva en alfabet normal, pronunciació que es podria considerar un primer pas amb vista a la possible catalanització del terme.

- [29] bill (*angl.*; *pronunciat* «bil»), bridge (*angl.*; *pronunciat* «britx»), criquet, cròquet, croissant (*fr.*; *pronunciat* «cruassant», *i pop.* «crusant»), delírium trèmens, dúmping, elit (*pop.* «èlite»), espagueti, esquetx, estatus, estop (*i stop*), flash (*angl.*; *pronunciat* «flaix»), foie gras (*fr.*; *pronunciat* «fuagrà», *i pop.* «foigràs»), ghetto (*o gueto*), ketchup, kirielèison, ko (*angl.*; *pronunciat* «cao»), pizza (*it.*; *pronunciat* «pitzza»), zoom (*angl.*; *pronunciat* «zum»)

1.4.2. Catalanitzacions en relació amb la GEC2

El DMLC i la GEC2 coincideixen en la catalanització dels termes següents:

- [30] ciclocròs, elit, esmòquing, estand, estic, gueto, karateka, pàrquing (*vol. 17, GEC1*), ponxo, rallí, ràpel, tràbea, xèrif

En canvi, el DMLC i la GEC2 no coincideixen en les grafies següents, perquè la GEC2 opta per la versió original o per una altra versió catalana (donem entre parèntesis la versió de la GEC2):

- [31] criquet (criquet), cròquet (croquet), delírium trèmens (delirium tremens*), dúmping (dumping*), espagueti (espagueti), espot (spot*), esquetx (sketch*), estatus (status*), estop (stop*), ketchup (ketchup), kirielèison (kirieleison), xàrter (charter*)

1.5. Els estrangerismes del Gran Larousse català

El *Gran Larousse català* (GLC) (v. § 1.8) és, juntament amb el DLC, l'obra que enregistra una quantitat més gran d'estrangerismes adaptats al català. En aquest sentit, cal tenir en compte que és l'obra lexicogràfica catalana que s'ha concebut d'una manera global més recentment (1990-1993).

No obstant això, no catalanitza algunes expressions llatines, contràriament al DGLC i coincidint amb el DLC.

- [32] ad hominem*, ad libitum*

Tampoc no catalanitza molts italianismes del camp musical, en contra del que fan les altres obres de referència.

- [33] allegretto*, allegro*

Rectifica alguna grafia, coincidint amb la GEC2 i el DLC (3a edició).

- [34] córner

Incorpora catalanitzats molts termes, alguns dels quals ja figuren al DLC i a la GEC2:

- [35] antidòping, bàrman, càrtel

i d'altres ja figuren al DMLC:

- [36] esquetx, estop

1.6. Criteris del TERMCAT (1995)

El Consell Supervisor del TERMCAT estableix uns criteris sobre l'ús d'estrangerismes⁵ que, en resum, són els següents:

5. TERMCAT. CONSELL SUPERVISOR. *Manlleus i calcs lingüístics en els treballs de terminologia catalana*. Barcelona: TERMCAT, 1990.

1.6.1. *Catalanització d'estrangerismes*

No ha de constituir cap problema l'acceptació de manlleus que presenten alguna o algunes de les característiques següents:

a) Manlleus fixats, incorporats sovint a les obres lexicogràfiques d'ús comú. El grau de fixació d'aquests manlleus pot ser variat.

[37] bàsquet, croissant, esprint, estrès, hoquei, iceberg, vídeo, xampú

Alguns d'aquests mots fins i tot admeten derivats d'acord amb el sistema morfològic català.

[38] boicotejador, boicotejar, croissanteria, esprintar, xampunar, estandarditzador, estandarditzar

b) Manlleus de fixació vacil·lant, però molt estesos, fàcilment adaptables al sistema gràfic i fònic del català. Es recomana, doncs, si no hi ha altres raons que s'hi oposin, d'adaptar-los a la grafia catalana.

[39] chip/xip, disquette/disquet

c) Manlleus aïllats i que sembla que no modificaran els camps denominatius de la llengua. En aquests casos es recomana també d'adaptar-los, si això és possible, a la grafia catalana.

[40] lísing, màrqueting, màster

d) Manlleus de base toponímica o antropònica. No convé adaptar-los totalment a la grafia catalana, perquè així conservaran la similitud amb els seus equivalents en altres llengües; altrament no serien reconeguts pels especialistes.

[41] faraday, rickètsies, ypressià

En canvi, alguns noms dels productes designats per la seva denominació d'origen s'adapten.

[42] bordeus, rocafort, xampany, xerès

1.6.2. *Substitució d'estrangerismes*

El TERMCAT diu que és recomanable no acceptar, en cas que això sigui possible, els manlleus que presenten alguna o algunes de les característiques següents:

a) Manlleus innecessaris perquè designen el mateix concepte que una paraula viva de la llengua.

[43] chert *per* sílex; dancing *per* sala de ball; item *per* element; slide *per* diapositiva; printer *per* impressora; training *per* aprenentatge

b) Manlleus fonèticament, gràficament o morfològicament difícils d'integrar. En aquests casos s'analitzaran les possibilitats de substituir-los a partir dels recursos neològics propis de la llengua i, si això no és possible perquè han arrelat en un domini, es mirarà d'adaptar-los gràficament i, si pot ser, fonèticament.

[44] ace *per* punt directe; background *per* historial; brainstorming *per* pluja d'idees

c) Manlleus d'incorporació recent fàcilment substituïbles.

[45] compact disc *per* disc compacte; esthéticienne *per* esteticista; press-book *per* dossier de premsa

d) Manlleus que arrossegarien tota una sèrie de derivats de la llengua originària que forçarien l'estructura de la llengua catalana. Així, l'admissió d'un mot com *stage* ('estada de formació') comportaria la del derivat *stagiaire* ('el qui fa un *stage*'), difícil d'adaptar.

1.6.3. *Comentaris*

El TERMCAT és partidari de catalanitzar les formes estrangeres que s'introdueixen en la llengua si compleixen algunes de les condicions esmentades. D'aquí que proposi l'escriptura de formes com ara *lising*, que no figura en cap dels repertoris lexicogràfics d'ús comú (v. § 1.8).

1.7. *Altres criteris*

1.7.1. *El Servei de Llengua Catalana de la Universitat de Barcelona*

Com a criteri general, el Servei de Llengua Catalana de la Universitat de Barcelona (v. § 8) adopta la forma catalana de mots provinents d'altres llengües que apareixen tant en el DGLC (incloent-hi l'apèndix i els *Suplements*) com en el DLC i la GEC2. Aquestes formes són considerades normatives pel Servei.

Més enllà d'aquests casos, adopta l'ús de les formes següents, algunes de les quals no recollides pels repertoris ara citats.

[46] derbi, espònsor, espot, esquetx, estalinisme, estand, estànding, estàrter, estatus, estrès, hàndicap, hàpening, ítem, màrqueting, màster, pàrquing, plàning, rànquing

El Servei tendeix, doncs, a catalanitzar amb *e-* inicial les paraules amb *s* líquida que fluctuen quant a la grafia

[47] estand, estànding, estatus, espot, estalinisme, estàrter

i a escriure amb *q* anglicismes d'ús corrent que alguns diccionaris enregistren amb *k* i accent.

[48] màrqueting, pàrquing, rànquing

També distingeix entre camps semàntics, en el sentit que n'hi ha de més proclius a catalanitzar-se, com ara el dels esports

[49] eslàlom, esprint, esquí, derbi, ralli

que no pas d'altres, com ara el dels espectacles.

[50] show, thriller, remake

Pel que fa als llatinismes, el Servei es decanta per adaptar a la flexió i a l'accentuació catalanes les formes llatines que s'utilitzen com a mots sols (substantius, adjectius o verbs), però no ho fa si formen part d'una locució llatina.

[51] currículum *però* curriculum vitae; estatus *però* statu quo

Conseqüentment, el Servei prefereix les locucions llatines sense accent quan hi ha vacil·lació en l'ús.

[52] in memoriam, sui generis, vox populi

Finalment, pel que fa als llatinismes que ens han arribat a través de l'anglès, el Servei proposa grafiar-los a la catalana

[53] fòrum, memoràndum, quòrum, referèndum, ítem

i proposa també donar preferència a la forma catalana reduïda.

- [54] auditori, màxim, mínim, criteri, podi, simposi, aquari

1.7.2. *El diari Avui*

El diari *Avui* segueix en general el criteri de catalanitzar els estrangerismes sempre que es pugui, d'acord amb la tendència general dels repertoris lexicogràfics i els criteris que proposen organismes com el TERMCAT.

Més enllà d'aquests punts de referència, l'*Avui* fa servir, entre altres, les formes catalanitzades següents (v. § 8):

- [55] casset, demarrar, demarratge, dríbling, escàner, esmaix, esmaixada, esmaixar, espònsor, esponsorització, esponsoritzar, fúting, grogui, ionqui, impàs, liftar, lísing, mànager, màrqueting, màster, multimèdia, pàdel, panti, pàrquing, paté, prèssing

En canvi, no catalanitza (i per tant escriu en cursiva) formes com ara

- [56] apartheid, cash flow, collage, drive, gheisa, jam session, leitmotiv, mass media, music-hall, passing-shot, remake, staff, stage, strip-tease, thriller, vedette

1.7.3. *El diari El 9 Nou*

Segons el *Manual de redacció i estil* del diari *El 9 Nou* (v. § 8), si un estrangerisme té una forma o una equivalència catalana, s'usarà amb prioritat la catalana, escrita en rodona.

- [57] estrès, espònsor, impàs

Aquest mateix manual diu que s'han d'escriure en cursiva els mots d'altres llengües sense equivalència catalana i l'ús dels quals s'admet.

- [58] ikastola, walkman, sub iudice

Entre els estrangerismes que catalanitza hi ha les formes següents:

- [59] adàgio, allegro, bàrman, bàsquet, beisbol, beix, beixamel, box, brandi, bulevard, búnquer, càmping, casset, càsting, ciclocròs, clàxon, còctel, còmic, córner, crep, criquet, croissant, crol, cros, curriculum, derbi, disc compacte, dòping, dossier, driblar, elit, escàner, eslàlom, eslògan, esmòquing, espagueti, espòiler, espònsor, espot, esprai, esprint, esquaix, esquàter, esquetx, estand, estàndard, estàrter, estatus, estereo, estic, estoc, estrès, ferri, flaix, fondí, fúting, gag, gueto, haixix, ianqui, impàs, júnior, karate, karateca, kart, kàrting, làser, líder, linier, lísing, mànager, màrqueting, màster, matx, míting, motocròs, niló, pàrquing, popurri, pòquer, pòster, quetxup, radiocasset, ràfting, rànquing, ràpel, rulot, sènior, tràiler, xèrif, xicana, xip

1.7.4. *El Diari de Barcelona*

El llibre d'estil del *Diari de Barcelona (Un model de llengua pels mitjans de comunicació)*; v. § 8) proposa adaptar al català, tant com sigui possible, les paraules estrangeres, d'acord amb tres criteris: «Les particularitats fonètiques del mot original, la seva freqüència d'ús en català i el fet que el mot estranger hagi generat ja en la nostra llengua algun derivat.»

En concret, proposa fer servir les formes següents, tot fent notar que constitueixen un canvi respecte a les entrades del DLC (2a edició).

- [60] confeti, estalinisme, grafiti, hàndicap, pàrquing, pulòver, xàndal, xòfer

També proposa les formes següents, perquè ja figuren així al DMLC:

- [61] càmera, èlite, esmòquing, espot, esquetx, estand, estàrter, estatus, estic, gag, mà-nager, rulot, sidecar

Finalment, proposa unes quantes formes «que es catalanitzen per primera vegada» (1987).

- [62] aeròbic, búnker, dríbling, derbi, espitós, espònsor, estànding, estrès, gueto, gurmet, hòlding, impàs, màrqueting, plàning, rànquing, xèrif

1.8. Proposta i quadre resum

El quadre que ve a continuació conté, en la primera columna, una llista d'estrangerismes en la forma original (FO) i, en les columnes successives, segons apareixen al *Diccionari general de la llengua catalana* (DGLC), al *Diccionari de la llengua catalana*, tercera edició (DLC), a la *Gran enciclopèdia catalana* (GEC),⁶ al *Diccionari manual de la llengua catalana* (DMLC) i al *Gran Larousse català* (GLC). Finalment, en l'última columna fem la nostra recomanació (*Rec.*), amb els criteris següents:

- Abonar la grafia catalana si ja ha estat adoptada per algun d'aquests diccionaris.
- Proposar una grafia catalanitzada sempre que sigui possible, que s'ha d'escriure en rodona.
- Deixar la forma original si l'adaptació presenta problemes (d'identificació, d'acceptabilitat social, etc.). En aquest cas, la forma va seguida d'un asterisc (*), que indica que s'ha d'escriure preferiblement en cursiva.

Els estrangerismes d'aquest quadre són en general manlleus sense equivalent formal. Si en tenen, el donem a la columna *Rec.*⁷ No s'hi inclouen els castellanismes, que són tractats a l'epígraf 7 d'aquest capítol.

L'objectiu d'aquest quadre és completar el DGLC en dos sentits: donar compte de les formes usuals que el diccionari normatiu no considera; i, si escau, proposar modificacions a les formes que ja enregistra. Per aquest motiu, el quadre no inclou els estrangerismes que ja consten al DGLC, llevat que hi hagi discrepàncies entre les fonts.

FO	DGLC	DLC (3a ed.)	GEC	DMLC	GLC	<i>Rec.</i>
a posteriori (<i>ll.</i>) a priori (<i>ll.</i>) ace (<i>angl.</i>)	a posteriori a priori —	a posteriori* a priori* —	a posteriori* a priori* ace*	a posteriori a priori —	a posteriori* a priori* ace*	a posteriori* a priori* punt directe ace*
ad hoc (<i>ll.</i>) ad hominem (<i>ll.</i>) ad libitum (<i>ll.</i>) adagio (<i>it.</i>)	ad hoc ad hominem ad libitum adagio	ad hoc* — ad libitum* adagio	ad hoc* ad hominem* ad libitum* adagio* adagio (GEC1s2)	ad hoc* ad hominem ad libitum adagio	ad hoc* ad hominem* ad libitum* adagio*	ad hoc* ad hominem* ad libitum* adagio**
aerobics (<i>angl.</i>) afrikaans (<i>af.</i>) aggiornamento (<i>it.</i>) alevin (<i>fr.</i>) allegretto (<i>it.</i>) allegro (<i>it.</i>) allemande (<i>fr.</i>) amateur (<i>fr.</i>)	— — — — — allegro — amateur	aeròbic afrikaans* aggiornamento* aleví allegretto allegro alemanda amateur*	aeròbic afrikaans aggiornamento* aleví allegretto allegro alemanda amateur*	— — — — — allegro — amateur	aeròbic afrikaans* aggiornamento* aleví allegretto* allegro* alemanda amateur*	aeròbic afrikaans* aggiornamento* aleví allegretto** allegro** alemanda amateur

6. En la columna *GEC* hi consignem els mots tal com apareixen en la segona edició (24 volums). Si el mot recollit pertany a un dels suplementes de la primera edició, s'hi fa constar expressament amb les abreviacions *GEC1s2* (corresponent al segon suplement, vol. 17) i *GEC1s3* (corresponent al tercer suplement, vol. 18).

7. En aquesta columna apareixen marcats amb el signe «*» els termes que hem modificat en la tercera edició d'aquesta obra per anar d'acord amb el *Diccionari de la llengua catalana* (DIEC) de l'Institut d'Estudis Catalans (2a edició, 2007) i, subsidiàriament, amb el *Gran diccionari de la llengua catalana* (GDLC), d'Enciclopèdia Catalana (1998).

FO	DGLC	DLC (3a ed.)	GEC	DMLC	GLC	Rec.
andante (<i>it.</i>)	andante	andante	andante*	andante	andante*	andante*
andantino (<i>it.</i>)	andantino	andantino	andantino*	andantino	andantino*	andantino*
antidoping (<i>angl.</i>)	—	antidopatge antidòping	antidòping	—	antidòping antidopatge	antidopatge antidòping
apanage (<i>fr.</i>)	—	apanatge	apanatge	—	apanatge	apanatge
apartheid (<i>afr.</i>)	—	apartheid*	apartheid*	apartheid	apartheid*	apartheid*
aquarium (<i>il.</i>)	aquari	aquari aquàrium	aquari aquàrium	aquari aquàrium	aquari aquàrium	aquari
arrowroot (<i>angl.</i>) ⁸	arrow-root	arrow-root*	arrow-root*	arrow-root	—	arrowroot*
arte (<i>it.</i>) (gremi)	—	art	art	—	art	art
ataman (<i>rus</i>)	—	—	ataman	—	ataman*	ataman
banalisation (<i>fr.</i>)	—	banalització	banalització	—	banalització	banalització
barman (<i>angl.</i>)	—	bàrman	bàrman	—	bàrman	bàrman
barrage (<i>fr.</i>)	—	barratge	barratge	—	barratge	resclosa barratge
bazooka (<i>angl.</i>)	—	bazuca	bazooka*	bazooka	bazooka*	bazuca
beige (<i>fr.</i>)	beige	beix	beix	beix	beix	beix
bertillonage (<i>fr.</i>)	—	bertillonatge	bertillonatge	—	bertillonatge	bertillonatge
best seller (<i>angl.</i>)	—	best seller*	best seller*	—	best seller*	best seller*
bigoudi (<i>fr.</i>)	bigudí	bigudí	bigudí	—	bigudí	bigudí
bikini (<i>angl.</i>)	—	bikini	bikini	biquini	bikini	biquini
bill (<i>angl.</i>)	bill	bill*	bill*	bill	bill*	bill*
blues (<i>angl.</i>)	—	blues*	blues*	—	blues*	blues*
bo-jitsu (<i>jap.</i>)	—	bo-jitsu	bo-jitsu	—	bo-jitsu*	bo-jitsu*
bobsleigh (<i>angl.</i>)	—	bobsleigh*	bobsleigh*	—	bobsleigh*	bob
body (<i>angl.</i>)	—	—	—	—	—	bodi
boîte (<i>fr.</i>)	—	boîte*	boîte*	—	boîte*	discoteca boîte*
bollard (<i>angl.</i>) ⁹	—	bolhard	bolhard	—	bolhard	bolhard
bolxevic (<i>rus</i>)	—	bolxevic	bolxevic	bolxevic	bolxevic	bolxevic
boom (<i>angl.</i>)	boom	boom*	boom*	—	boom*	bum boom*
boomerang (<i>angl.</i>)	—	bumerang	bumerang	bumerang	bumerang	bumerang
bouillabaisse (<i>fr.</i>)	—	bullabessa	bullabessa	bullabessa	bullabessa	bullabessa
bouquet (<i>fr.</i>)	—	buquet	bouquet*	—	bouquet	buquet bouquet*
bourbon (<i>angl.</i>)	—	—	bourbon*	—	bourbon*	búrbon bourbon*
box (<i>angl.</i>)	—	box	box*	—	box*	box
boy scout (<i>angl.</i>)	—	boy scout*	boy scout*	—	boy scout*	escolta boy scout*
brandy (<i>angl.</i>)	—	brandi	brandi	—	brandi	brandi
bricolage (<i>fr.</i>)	—	bricolatge	bricolatge	—	bricolatge	bricolatge
bridge (<i>angl.</i>)	bridge	bridge*	bridge*	bridge	bridge*	bridge*
brio (<i>it.</i>)	brio	brio*	brio*	brio	brio*	brio*
brochette (<i>fr.</i>)	—	broqueta	broqueta	—	broqueta	broqueta
buggy (<i>angl.</i>)	—	—	—	—	buggy*	bugui buggy*
bugle (<i>angl.</i>)	—	bugle	bugle	—	bugle	bugle*
bulería (<i>cast.</i>)	—	—	—	—	buleria* (<i>sic</i>)	buleria
bulldozer (<i>angl.</i>)	—	buldòzer	bulldozer*	—	bulldozer*	buldòzer bulldozer*
bungalow (<i>angl.</i>)	—	bungalow*	bungalow*	—	bungalow*	bungalou*
bunker (<i>al.</i>)	—	búnquer	búnquer	—	búnquer	búnquer
bunker (<i>angl.</i>)	—	—	—	—	bunker bunker*	búnquer
bureau (<i>fr.</i>)	—	buró	buró	buró	buró	buró
burelle (<i>fr.</i>)	—	burela	burela	—	burela	burela

8. Recomanem la grafia original *arrowroot*, sense guionet. No és pertinent posar-l'hi si el mot no és adaptat.

9. En la segona edició del DLC apareix la grafia *bollard*, sense punt volat. Es tracta d'un error tipogràfic esmenat en la tercera edició.

FO	DGLC	DLC (3a ed.)	GEC	DMLC	GLC	Rec.
cab (<i>angl.</i>)	—	cab	cab	—	cab	cab
cabochon (<i>fr.</i>)	—	caboixó	caboixó	—	caboixó	caboixó
cacolet (<i>fr.</i>)	—	cacolet	cacolet	—	cacolet	cacolet
calumet (<i>fr.</i>)	—	calumet	calumet	—	calumet	calumet
camera (<i>angl.</i>)	—	càmera	camera*	—	càmera	càmera
cameraman (<i>angl.</i>)	—	cameràman	cameraman*	—	cameraman*	càmera cameraman
camerino (<i>it.</i>)	camerino	camerino	camerino*	camerino	camerino*	camerino
campus (<i>angl.</i>)	campus	campus	campus*	campus	campus*	campus
cañón (<i>cast.</i>)	—	canyó	cañón*	—	canyó	canyó
cantiga (<i>gall.</i>)	—	cantiga	cantiga	—	cantiga	cantiga
canzone (<i>it.</i>)	—	—	canzone*	—	canzone*	canzone*
canzonetta (<i>it.</i>)	—	—	canzonetta*	—	canzonetta*	canzonetta*
capoter (<i>fr.</i>)	—	capotar	capotar	—	capotar	capotar
caravanning (<i>angl.</i>)	—	caravàning	caravàning	—	caravàning	caravàning
caret (<i>fr.</i>) (tortuga)	—	careta	careta	careta	careta	careta
carrousel (<i>fr.</i>)	—	carrusel	carrousel*	—	carrousel*	carrusel
cash flow (<i>angl.</i>)	—	—	aflux de caixa (GEC1s3) cash flow* (GEC1s3)	—	—	flux de caixa ⁺ cash flow**
cassata (<i>it.</i>)	—	—	cassata*	—	cassata*	cassata
cassette (<i>fr.</i>)	—	casset	cassette*	—	cassette*	casset
casting (<i>angl.</i>)	—	—	casting*	—	casting*	càsting
cestrum parqui (<i>ll.</i>)	—	cèstrum parqui	cèstrum parqui	—	cèstrum parqui	cèstrum ⁺
cha-cha-cha (<i>cast.</i>)	—	—	—	—	cha-cha-cha*	txa-txa-txa
challenge (<i>angl.</i>)	—	challenge*	challenge*	—	challenge*	challenge*
chancre (<i>fr.</i>)	—	xancre	xancre	xancre	xancre	xancre
chandail (<i>fr.</i>)	xandall	xandall	xandall	—	xandall	xandall
chantage (<i>fr.</i>)	—	xantatge	xantatge	xantatge	xantatge	xantatge
charleston (<i>angl.</i>)	—	xarleston	charleston*	xarleston	charleston*	xarleston
charter (<i>angl.</i>)	—	xàrter	charter*	xàrter	charter*	xàrter
chartreuse (<i>fr.</i>)	—	—	chartreuse*	—	chartreuse*	xartrès chartreuse*
chaturanga (<i>sàns.</i>)	—	xaturanga	xaturanga	—	xaturanga	xaturanga
chauvinisme (<i>fr.</i>)	—	xovinisme	xovinisme	xovinisme	xovinisme	xovinisme
check-up (<i>angl.</i>)	—	check-up*	check-up*	—	check-up*	reconeixement sistemàtic revisió mèdica check-up*
cherokee (<i>angl.</i>)	—	—	cherokee*	—	cherokee*	xeroqui cherokee*
cheyenne (<i>angl.</i>)	—	xeienne cheyenne*	cheyenne*	—	cheyenne*	xeiene ⁺ cheyenne*
chicane (<i>fr.</i>)	—	—	—	—	xicana	xicana
chicano (<i>cast.</i>)	—	—	—	—	chicano*	xicano chicano*
chictli (<i>nàhuatl</i>) ¹⁰	—	xicle	xicle	—	xicle	xicle
chiffonnier (<i>fr.</i>)	—	xifonnier chiffonnier	chiffonnier*	—	chiffonnier*	xifonnier chiffonnier*
chip (<i>angl.</i>)	—	xip chip*	xip chip*	—	xip	xip chip*
christmas (<i>angl.</i>)	—	nadala christmas*	christmas*	—	nadala	nadala ⁺
clamp (<i>angl.</i>)	—	clamp	clamp	clamp	clamp	clamp
claquette > (<i>fr.</i>)	—	claqué	claqué	—	claqué	claqué

10. No s'ha de confondre el *xicle* ('goma resina extreta de l'acras') amb el *xiclet* ('mena de confit que es mastega').

FO	DGLC	DLC (3a ed.)	GEC	DMLC	GLC	Rec.
claquette (<i>fr.</i>)	—	claqueta	claqueta	—	claqueta	claqueta
clipper (<i>angl.</i>)	—	clíper	clíper	—	clíper	clíper
clover (<i>angl.</i>)	—	enclova clóver	enclova clóver	enclova clóver	enclova clóver enclóver	enclova clóver
clown (<i>angl.</i>)	clown	clown*	clown*	clown	clown*	pallasso clown*
coal tar (<i>angl.</i>)	—	coaltar	coaltar	—	coaltar	coaltar
collage (<i>fr.</i>)	—	collage*	collage*	—	collage*	collage*
compact disc (<i>angl.</i>)	—	disc compacte compact disc*	disc compacte compact disc*	—	disc compacte	disc compacte compact disc*
confetti (<i>it.</i>)	confetti	confeti	confetti*	confetti	confetti*	confeti
copyright (<i>angl.</i>)	—	copyright*	copyright*	—	copyright*	copyright*
corner (<i>angl.</i>)	còrner	córner	córner	còrner	córner	córner
corrida (<i>cast.</i>)	—	corrida	corrida*	—	corrida*	corrida* correguda de bous cursa de braus
coulée (<i>fr.</i>) (geomorf.)	—	colada	colada	colada	colada	colada
couplet (<i>fr.</i>)	—	cuplet	cuplet	cuplet	cuplet	cuplet
cover-girl (<i>angl.</i>)	—	cover-girl*	cover-girl*	—	cover-girl*	cover-girl*
crack (<i>angl.</i>) (esports)	—	—	—	—	crack*	crack*
cracking (<i>angl.</i>)	—	cracking*	cracking*	cracatge	cracatge cracking*	craqueig cracking**
crème (<i>fr.</i>)	—	crem	crem	crema	crem	crem crema
crêpe (<i>fr.</i>)	—	crep	crep crêpe*	—	crep	crep
créquier (<i>fr.</i>)	—	crequier	crequier	—	—	crequier
crescendo (<i>it.</i>)	crescendo	—	crescendo*	crescendo	crescendo*	crescendo*
cricket (<i>angl.</i>)	—	criquet	criquet cricket*	criquet	criquet	criquet
criterium (<i>ll.</i>) (esp.)	—	criteri critèrium	criteri critèrium	critèrium	critèrium criteri	critèrium
crochet (<i>fr.</i>)	—	—	crochet*	—	crochet*	ganxo crochet*
croissant (<i>fr.</i>)	croissant	croissant*	croissant*	croissant	croissant*	croissant
croquet (<i>angl.</i>)	croquet	croquet	croquet	cròquet	croquet	croquet
cross (<i>angl.</i>)	—	cros	cros	—	cros	cros
curriculum (<i>ll.</i>)	—	curriculum	curriculum	curriculum	curriculum*	curriculum
curriculum vitae (<i>ll.</i>)	—	curriculum vitae*	curriculum vitae*	—	curriculum vitae*	curriculum vitae*
curry (<i>angl.</i>)	—	curri	curry*	—	curry*	curri
cutter (<i>angl.</i>)	—	cúter	cúter cutter*	—	cúter	cúter
cyclo-cross (<i>angl.</i>)	—	ciclocròs	ciclocròs	ciclocròs	ciclocròs	ciclocròs
de facto (<i>ll.</i>)	—	de facto*	de facto*	—	de facto*	de facto*
de iure (<i>ll.</i>)	—	de iure*	de iure*	—	de iure*	de iure*
décatir (<i>fr.</i>)	—	decatir	decatir	decatir	decatir	decatir
déclasser (<i>fr.</i>)	—	desclasser	desclasser	desclasser	desclasser	desclasser
decrecendo (<i>it.</i>)	decrecendo	—	decrecendo*	decrecendo	decrecendo*	decrecendo*
delirium tremens (<i>ll.</i>)	delírium trèmens	delirium trèmens*	delirium trèmens*	delírium trèmens	delirium trèmens*	delírium trèmens
démarrreur (<i>fr.</i>)	—	demarrer	demarrer	—	demarrer	demarrer
denier (<i>fr.</i>)	—	denier	denier	—	denier	denier
déraper (<i>fr.</i>)	—	derrapar	derrapar	derrapar	derrapar	derrapar
derby (<i>angl.</i>)	—	derbi	derby*	—	derby*	derbi
derrick (<i>angl.</i>)	—	derrick*	derrick*	—	derrick*	derrick*
dial (<i>angl.</i>)	—	dial	dial	dial	dial	dial
doping (<i>angl.</i>)	dopatge	dopatge	dòping dopatge	dopatge	dòping dopatge	dopatge dòping
drain (<i>angl.</i>)	—	dren	dren	—	dren	dren

FO	DGLC	DLC (3a ed.)	GEC	DMLC	GLC	Rec.
dribbling (<i>angl.</i>)	—	driblatge dribbling*	driblatge dribbling*	—	dribbling* driblatge	driblatge
drive (<i>angl.</i>)	—	—	drive	—	drive*	cop de dreta drive*
drugstore (<i>angl.</i>)	—	drugstore*	drugstore* (GEC1s3)	—	drugstore*	drugstore*
dumping (<i>angl.</i>)	—	dumping*	dumping*	dúmping	dumping*	dúmping
écartement (<i>fr.</i>)	—	ecartament	ecartament	—	ecartament	ecartament
éclisse (<i>fr.</i>)	—	eclissa	eclissa	eclissa	eclissa	eclissa
écusson (<i>fr.</i>)	—	escussó	escussó	—	escussó	escussó
edelweiss (<i>al.</i>)	edelweiss	edelweiss*	edelweiss*	edelweiss	edelweiss*	flor de neu edelweiss*
élite (<i>fr.</i>) ¹¹	—	élite* elit	élite* elit (GEC1s2)	elit élite	èlit élite (<i>sic</i>)	elit
environnement (<i>fr.</i>)	—	environament	environament	—	environament	environament
epokhé (<i>gr.</i>)	—	epokhé*	epokhé*	—	epokhé*	epokhé*
establishment (<i>angl.</i>)	—	establishment*	establishment*	—	establishment*	establishment*
estérilet (<i>fr.</i>)	—	esterilet	esterilet	—	esterilet	esterilet
esthéticienne (<i>fr.</i>)	—	estetista esteticista	estetista esteticista	esteticista	esteticista	esteticista
s'étioler (<i>fr.</i>)	—	etiolar-se	etiolar-se	—	etiolar-se	etiolar-se
ex aequo (<i>ll.</i>)	—	ex aequo*	ex aequo*	ex aequo	ex aequo*	ex aequo*
ex cathedra (<i>ll.</i>)	ex cathedra	ex cathedra*	ex cathedra*	ex cathedra	ex cathedra*	ex cathedra*
factoring (<i>angl.</i>)	—	—	factoring*	—	—	factoring*
fan (<i>angl.</i>)	fan	fán	fan	fan	fan	fan
fanzine (<i>angl.</i>)	—	—	—	—	fanzine*	fanzine*
faraday (<i>angl.</i>)	—	faraday	faraday	—	faraday	faraday
ferry (<i>angl.</i>)	—	ferri	ferri ferry-boat*	—	ferri	ferri
fiasco (<i>it.</i>)	fiasco	fiasco	fiasco*	fiasco	fiasco*	fiasco*
finta (<i>it.</i>)	—	finta	finta	—	finta	finta
fioritura (<i>it.</i>)	fioritura	fioritura	fioritura fioritura*	fioritura	fioritura fioritura*	fioritura
firmware (<i>angl.</i>)	—	firmware*	firm ware*	—	firmware*	firmware*
flap (<i>angl.</i>)	—	flap	flap*	flap	flap*	flap
flash (<i>angl.</i>)	—	flaix flash*	flash*	flash	flaix flash*	flaix
foie gras (<i>fr.</i>)	foie gras	foie gras*	foie gras*	foie gras	foie gras*	foie gras*
folk (<i>angl.</i>)	—	folk*	folk*	—	folk*	folk
fonture (<i>fr.</i>)	—	fontura	fontura	—	fontura	fontura
footing (<i>angl.</i>) ¹²	—	fúting	footing*	—	fúting	fúting footing*
forfait (<i>fr.</i>)	—	forfait*	forfait*	—	forfeit* forfait*	forfet abonament
frottis (<i>fr.</i>)	—	frotis	frottis*	—	frottis*	frotis
fuel + oil (<i>angl.</i>)	—	fuel fuel-oil	fuel fuel-oil	fuel-oil	fuel fuel-oil	fuel
fuselage (<i>fr.</i>)	—	fuselatge fusellatge	fuselatge fusellatge	—	fuselatge fusellatge	fuselatge
gas + oil (<i>angl.</i>)	—	gasoli gas-oil*	gasoli gas-oil*	gas-oil	gasoli gas-oil	gasoil
geisha (<i>jap.</i>)	—	gheisa*	gheisa*	—	geisha*	geisha*

11. La diversitat de grafies existents per al mot francès *élite* és deguda al fet que en circula una versió oral amb l'accent desplaçat respecte al que duu originalment, segurament per influència de l'espanyol. La forma *elit* és la que s'adiu més amb la pronúncia original, i es tracta d'una solució anàloga a les grafies adoptades en el cas de mots com *xandall* i *xofer*.

12. En anglès, però, el mot *footing* no té el significat que se li ha donat en català de 'fer exercici corrent a una velocitat de resistència'.

FO	DGLC	DLC (3a ed.)	GEC	DMLC	GLC	Rec.
gilós (<i>occ.</i>) ¹³	—	gelós	gelós*	—	gelós	gilós
ghetto (<i>it.</i>)	—	gilós	gilós	ghetto	gilós	gilós
gicleur (<i>fr.</i>)	—	gueto	gueto	gueto	gueto	gueto
gouache (<i>fr.</i>)	—	ghetto*	ghetto*	—	ghetto*	—
gourmet (<i>fr.</i>)	—	gicler	gicler	—	gicler	gicler
graben (<i>al.</i>) (geol.)	—	aiguada	gouache*	—	gouache*	guaix
granité (<i>fr.</i>)	—	gouache*	gourmet*	—	gourmet	gurmet
griller (<i>fr.</i>) (tèxt.)	—	gourmet*	graben	—	graben	graben
grippage (<i>fr.</i>)	—	graben	granité	—	granité	granité
groggy (<i>angl.</i>)	—	granité	grillar	—	grillar	grillar
gros-grain (<i>fr.</i>) ¹⁴	—	grillar	grillar	—	grillar	grillar
guignol (<i>fr.</i>)	guinyol	gripatge	gripatge	—	gripatge	gripatge
habeas corpus (<i>ll.</i>)	—	groggy	groggy*	groggy	groggy	groggy
hamster (<i>al.</i>)	hàmster	grogren	grogren	—	grogren	grogren
handball (<i>angl.</i>)	—	guignol	guignol*	—	guignol	guinyol
handicap (<i>angl.</i>)	handicap	guinyol	guinyol (GEC1s2)	—	—	—
happening (<i>angl.</i>)	—	—	—	—	habeas corpus*	habeas corpus*
hara-kiri (<i>jap.</i>)	—	habeas corpus*	habeas corpus*	—	hàmster	hàmster
hardware (<i>angl.</i>)	—	hàmster	hàmster	hàmster	hàmster	hàmster
holding (<i>angl.</i>)	—	handbol	handbol	handbol	handbol	handbol
hulke (<i>neerl.</i>)	—	handicap	handicap	hàndicap	handicap	handicap
ikebana (<i>jap.</i>)	—	—	happening*	—	happening*	hàpèning
impasse (<i>fr.</i>) ¹⁵	—	—	—	—	—	happening*
in albis (<i>ll.</i>)	—	—	—	in albis	in albis*	in albis*
in articulo mortis (<i>ll.</i>)	—	—	in articulo mortis*	in articulo mortis	in articulo mortis*	in articulo mortis*
in fraganti (- <i>ll.</i>)	—	in fraganti	in fraganti*	in fraganti	in fraganti*	in fraganti*
in memoriam (<i>ll.</i>)	—	in memoriam*	in memoriam*	—	in memoriam*	in memoriam*
in situ (<i>ll.</i>)	—	in situ*	in situ*	—	in situ*	in situ*
inguix (<i>rus.</i>)	—	ingúix	ingúix	—	ingúix	ingúix
input (<i>angl.</i>)	—	input*	input	—	input*	input*
inselberg (<i>al.</i>)	—	—	inselberg*	inselberg	inselberg*	entrada
intelligèncija (<i>rus.</i>)	—	intelliguèntsia	intelliguèntsia	—	intelliguèntsia	inselberg*
ipso facto (<i>ll.</i>)	—	ipso facto*	ipso facto*	ipso facto	ipso facto*	intelliguèntsia
isba (<i>rus.</i>)	—	isba	isba	—	isba	ipso facto*
jarret (<i>fr.</i>)	—	jarret	jarret	—	jarret	isba
jazz (<i>angl.</i>)	jazz	jazz*	jazz*	jazz	jazz*	jarret
jeep (<i>angl.</i>)	—	jeep*	jeep*	—	jeep*	jazz*
jüddisch (<i>al.</i>) ¹⁶	—	jüddisch	jüddisch*	jüddix	jüddix	jeep*
junior (<i>ll.</i>)	—	júnior	júnior	—	jüddix	jüddisch**
junkie (<i>angl.</i>)	—	—	—	júnior	júnior	jüddix
kamikaze (<i>jap.</i>)	—	kamikaze	kamikaze	—	—	júnior
kart (<i>angl.</i>)	—	kart	kart	kamikaze	kamikaze	ionqui
kartell (<i>al.</i>)	—	càrtel	càrtel	—	kart*	kamikaze
				càrtel	càrtel	kart
					càrtel	càrtel

13. *Gilós* només es refereix al personatge literari encarnat pel marit engelosit per l'amor entre la seva muller i el trobador.

14. El mot *grogren* expressa el mateix concepte que el mot *gro*, 'teixit de seda semblant al glacé però mat'.

15. *Impàs* té el significat de 'punt mort, aturament transitori'. No és ben bé sinònim de *atzucac* o *cul-de-sac*. Ex.: *Les negociacions sobre el finançament estan en un impàs.*

16. La *x* final de *jüddix* s'ha de pronunciar com la de *guix*.

FO	DGLC	DLC (3a ed.)	GEC	DMLC	GLC	Rec.
karting (<i>angl.</i>)	—	kàrting	kàrting	—	kàrting	kàrting
katholikós (<i>gr.</i>)	—	catolicós	catolicós	—	catolicós	catolicós
katxutxa (<i>èusc.</i>)	—	catxutxa	catxutxa	—	catxutxa	catxutxa
kérygma (<i>gr.</i>)	—	querigma	querigma	—	querigma	kerigma*
ketch (<i>angl.</i>)	—	kerigma	kerigma	—	kerigma	quetx
ketchup (<i>angl.</i>)	—	quetx	quetx	—	quetx	quetx
kibbutz (<i>hebr.</i>)	—	ketch*	ketch*	—	ketch*	quetxup*
kirsch (<i>al.</i>)	—	quetxup	quetxup	ketxup	quetxup	quetxup*
kit (<i>angl.</i>)	—	ketchup*	ketchup*	—	ketchup*	ketchup*
kolkhoz (<i>rus</i>)	—	kibbutz	kibbutz	kibbutz	kibbutz	quibuts*
kopek (<i>rus</i>)	—	kirsch*	kirsch*	kirsch	kirsch*	kirsch*
kremlin (<i>rus</i>)	—	—	kit*	kit	kit	kit*
krill (<i>nor.</i>)	—	kolkhoz	kolkhoz	kolkhoz	kolkhoz	kolkhoz*
kulak (<i>rus</i>)	—	copec	copec	copec	copec	copec
kyrie (<i>gr.</i>)	—	kopek	kopek*	—	kopek	kopek
kyrie eléson (<i>gr.</i>)	—	kremlin	kremlin	—	kremlin	kremlin
lampassé (<i>fr.</i>)	—	krill	krill	krill	krill	krill*
lasagna (<i>it.</i>)	—	kulak	kulak	kulak	kulak	kulak*
LASER (<i>angl.</i>)	—	kírie	kírie	—	kírie	kírie
leasing (<i>angl.</i>)	—	kyrieleison	kyrieleison	kyrieleison	kyrieleison	kyrieleison
to lift (<i>angl.</i>)	—	kiryieleison	kiryieleison	—	kiryieleison	lampassat
lifting (<i>angl.</i>)	—	lampassat	lampassat	—	lampassat	lampassat
linier (<i>angl.</i>)	—	lasanya	—	—	lassanya	lasanya
lisseuse (<i>fr.</i>)	—	làser	làser	làser	làser	làser
loess (<i>al.</i>)	—	—	leasing*	—	—	lising
long play (<i>angl.</i>)	—	—	—	—	liftar	liftar
luge (<i>fr.</i>)	—	lifting	lifting (GEC1s3)	—	lifting	lifting
lumpen (<i>al.</i>)	—	linier	linier	—	linier	estiratge
lycra (<i>fr.</i>)	—	linier (GEC1s2)	linier (GEC1s2)	—	linier	linier
magazine (<i>angl.</i>)	—	llissosa	llissosa	llissosa	llissosa	llissosa
maharani (<i>hind.</i>)	—	—	loess*	loess	loess*	loess*
maille > (<i>fr.</i>)	—	long play*	long play*	—	long play*	llarga durada
majorette (<i>angl.</i>)	—	—	—	—	—	elapé
management (<i>angl.</i>)	—	luge*	luge*	—	luge*	long play*
manager (<i>angl.</i>)	—	lumpen	lumpen	lumpen	lumpen	lumpen
manoire (<i>fr.</i>)	—	—	—	—	—	licra
maquis (<i>fr.</i>) ¹⁷	—	magazine*	magazine* (GEC1s3)	—	—	magazin
marchandage (<i>fr.</i>)	—	maharani	maharani	maharani	maharani	maharani*
marketing (<i>angl.</i>)	—	mallosa	mallosa	mallosa	mallosa	mallosa
MASER (<i>angl.</i>)	—	majorette*	majorette (GEC1s3)	—	—	majorette*
master (<i>angl.</i>)	—	management*	management*	—	management*	management*
matxin > (<i>èusc.</i>)	—	manager*	manager*	—	manager*	mànager
Maurya (<i>sàns.</i>)	—	mànager	mànager	—	manuar	manuar
maximum (<i>ll.</i>)	—	manuar	manuar	—	manuar	manuar
	màxim	maquis	maquis	maquis	maquis	maquis
	màximum	maqui	maqui	maqui	maqui	maqui
		marxandatge	marxandatge	—	marxandatge	marxandatge
		màrqueting	màrqueting (GEC1s3)	—	màrqueting	màrqueting
		màrqueting	màrqueting	—	màrqueting	màrqueting
		màrqueting	màrqueting	—	màrqueting*	màrqueting
		màser	màser	màser	màser	màser
		màster	màster	—	màster	màster
		matxinada	matxinada	—	matxinada	matxinada
		màuria	màuria	—	màuria	màuria
	màxim	màxim	màxim	màxim	màxim	màxim
	màximum	màximum	màximum	màximum	màximum	màximum

17. *Maqui* (m.) significa 'membre de les guerrilles antifrancistes'; mentre que *maquis* (m.) es refereix a l'organització de resistència armada que hi va haver a França contra l'ocupació alemanya, i també al moviment de guerrilles antifrancistes que va tenir lloc a diversos punts de l'Estat espanyol.

FO	DGLC	DLC (3a ed.)	GEC	DMLC	GLC	Rec.
media (<i>angl.</i>)	—	—	—	—	mèdia	mèdia
menxevic (<i>rus</i>)	—	menxevic	menxevic	menxevic	menxevic	menxevic
mairerie (<i>fr.</i>)	—	mereria	mereria	—	mereria	mereria
mikwa (<i>bebr.</i>)	—	mikwà*	mikwà	—	—	mikwà
minimum (<i>ll.</i>)	mínim	mínim	mínim	mínim	mínim	mínim
	mínimum	mínimum	mínimum	mínimum	mínimum	mínimum
minette (<i>fr.</i>)	—	minette*	minette*	—	minette*	minette* (f.)
modus vivendi (<i>ll.</i>)	—	modus vivendi*	modus vivendi*	modus vivendi	modus vivendi*	modus vivendi*
mortaise (<i>fr.</i>)	—	mortasa	mortasa	—	mortasa	mortasa
mosquito (<i>cast.</i>)	—	mosquito	mosquito	—	mosquito	misquito ⁺
		miskito	miskito		misquito	miskito
moto-cross (<i>angl.</i>)	—	motocròs	motocròs	motocross	motocròs	motocròs
multimedia (<i>angl.</i>)	—	—	—	—	multimèdia	multimèdia
musical comedy (<i>angl.</i>)	—	—	comèdia musical	—	comèdia musical	comèdia musical (m.)
						comèdia musical
naïf (<i>fr.</i>)	—	naïf	naïf	—	naïf*	naïf
ngai (<i>xin.</i>)	—	ngai	ngai	—	ngai	ngai
nuraghe (<i>sard</i>)	—	nurag	nurag	nurag	nurag	nurag
offline (<i>angl.</i>)	—	—	offline*	—	—	fora de línia
			fora de línia (GEC1s2)			
offset (<i>angl.</i>)	—	offset*	offset*	offset	offset*	òfset
olim (<i>ll.</i>)	—	òlim	òlim	—	òlim	òlim
on line (<i>angl.</i>)	—	—	online*	—	en línia	en línia
			en línia (GEC1s2)			
output (<i>angl.</i>)	—	output*	output*	—	output	output*
						sortida
ozalid (<i>al.</i>)	—	ozalid	ozalid	—	ozalid	ozalid
pacculi (<i>tàmil</i>)	—	pàtxuli	pàtxuli	pàtxuli	pàtxuli	pàtxuli
paddle (<i>angl.</i>)	—	—	—	—	—	pàdel
palier (<i>fr.</i>)	—	palier	palier	—	palier	palier
panel (<i>angl.</i>)	—	panel	pannell	—	panel*	panel
			panel*			
panties (<i>angl.</i>)	—	pantis	—	—	—	pantis
parking (<i>angl.</i>)	pàrking	pàrquing	pàrking	pàrquing	pàrquing	pàrquing
			pàrquing (GEC1s2)			
passim (<i>ll.</i>)	—	pàssim	pàssim	—	pàssim	pàssim ⁺
passing-shot (<i>angl.</i>)	—	—	passing-shot*	—	passing-shot*	passing-shot*
pâté (<i>fr.</i>)	—	paté	paté*	—	paté	paté
patxaran (<i>èusc.</i>)	—	—	—	—	—	patxaran
patzeria (<i>occ.</i>)	—	patzeria	patzeria	—	—	patzeria
pellet (<i>angl.</i>)	—	pèllet	pèllet	—	pèllet	pèllet
penalty (<i>angl.</i>) ¹⁸	—	penal	penal	penal	penal	penal
per capita (<i>ll.</i>) ¹⁸	—	per càpita	per càpita	per càpita	per càpita	per capita**
perroquet (<i>fr.</i>)	—	perroquet	perroquet	—	perroquet	perroquet
piedmont (<i>fr.</i>)	—	piemont	piemont	—	piemont	piemont
			piemont*			
pionnier (<i>fr.</i>)	—	pioner	pioner	—	pioner	pioner
piton (<i>fr.</i>)	—	pitó	pitó	—	pitó	pitó
pivot (<i>fr.</i>)	—	pivot	pivot	pivot	pivot	pivot
pizza (<i>it.</i>)	—	pizza	pizza	pizza	pizza*	pizza
phial/vial (<i>angl.</i>)	—	vial	vial	—	vial	vial (med.)
planning (<i>angl.</i>)	—	—	planning*	—	planning*	plàning
plateau (<i>fr.</i>)	—	plató	plató	plató	plató	plató
pleroma (<i>gr.</i>)	—	pleroma	plèroma	—	plèroma	pleroma ⁺
			plèroma			

18. Tenint en compte el criteri que només els mots, i no pas les expressions, són susceptibles de ser catalanitzats, si l'expressió llatina *per capita* esdevé *per càpita*, al diccionari l'hauriem de trobar ordenada pel mot *càpita* en lloc de pel mot *per*.

FO	DGLC	DLC (3a ed.)	GEC	DMLC	GLC	Rec.
plotter (<i>angl.</i>)	—	plòter	plòter	—	plòter	traçador plòter
podium (<i>ll.</i>)	pòdium	podì pòdium	podì pòdium	pòdium	podì pòdium	podì pòdium
pogrom (<i>rus</i>)	—	pogrom	pogrom	—	pogrom	pogrom
polis (<i>gr.</i>)	—	polis*	polis*	—	polis*	polis
pomelo (<i>angl.</i>)	—	pomelo	pomelo	pomelo	pomelo	pomelo aranger gran
poncho (<i>cast.</i>)	—	ponxo	ponxo poncho*	ponxo	ponxo	ponxo
popeline (<i>fr.</i>)	—	popelín	popelín	—	popelín	popelín (m.)
praliné (<i>fr.</i>)	—	praliné	praliné	praliné	praliné	praliné
presidium (<i>ll.</i>)	—	presídium	presídium	—	presídium	presídium
pressing (<i>angl.</i>)	—	—	—	—	pressió	pressió
pullover (<i>angl.</i>)	—	pul·lòver	pul·lòver	pul·lòver	pul·lòver	pul·lòver
pulsar (<i>angl.</i>)	—	púlsar	púlsar	pulsar	púlsar	púlsar*
qasida (<i>àr.</i>)	—	—	cassida qasida*	—	cassida qasida*	cassida
quark (<i>angl.</i>)	—	quark	quark	quark	quark	quark
quasar (<i>angl.</i>)	—	quàsar	quàsar	—	quàsar	quàsar
quid pro quo (<i>ll.</i>) ¹⁹	—	quid pro quo	quid pro quo	quid pro quo	quid pro quo*	quid pro quo*
quimbaya (<i>cast.</i>)	—	—	quimbaya	—	quimbaya*	quimbaia
RADAR (<i>angl.</i>)	radar	radar	radar	radar	radar	radar
rail (<i>angl.</i>)	rail	rail ràil	rail	rail	rail	rail*
ralenti (<i>fr.</i>)	—	ralentit	ralentit	—	ralentit	ralentí
rally (<i>angl.</i>)	—	ral·li	ral·li	ral·li	ral·li	ral·li
Rahmen (<i>al.</i>) (tèxt.)	—	ram	ram	ram rama	ram rama	ram rama
ranking (<i>angl.</i>)	—	rànquing rànk·ing	rànking	—	rànquing rànk·ing	rànquing
rappel (<i>angl.</i>)	—	ràpel	ràpel	ràpel	ràpel	ràpel
rater (<i>fr.</i>) (autom.)	—	ratar	ratar	—	ratar	ratar
ratine (<i>fr.</i>)	—	ratina retina	ratina retina	ratina retina	ratina retina	retina
ratiner (<i>fr.</i>)	—	ratinar	ratinar	ratinar	ratinar	ratinar
ravioli (<i>it.</i>)	ravioli	ravioli	ravioli	—	ravioli	ravioli
recyclage (<i>fr.</i>)	reciclatge	reciclatge	reciclatge	reciclatge	reciclatge	reciclatge
reflex (<i>angl.</i>) (fot.)	—	rèflex	rèflex	—	rèflex	rèflex
reiter (<i>al.</i>) (metr.)	—	reiter*	reiter*	—	cavaller reiter*	cavaller reiter*
relais (<i>fr.</i>)	—	relè	relè	relè	relè	relé
REM (<i>angl.</i>) (metr.)	—	rem	rem	rem	rem	rem
remake (<i>angl.</i>)	—	—	remake*	—	remake*	remake*
revanchisme (<i>fr.</i>)	—	revengisme	revengisme	revengisme	revengisme	revengisme
ring (<i>angl.</i>)	—	ring	ring	ring	ring	ring
robinet (<i>fr.</i>)	—	robinet	robinet	—	robinet	robinet
roulotte (<i>fr.</i>)	—	rulot	rulot	rulot	rulot	caravana rulot
rugby (<i>angl.</i>)	rugby	rugbi	rugbi	rugby	rugbi	rugbi
sake (<i>jap.</i>)	—	sake	sake	—	sake*	sake
Sakti > (<i>hind.</i>)	—	xactisme saktisme	saktisme xactisme	—	xactisme saktisme	xactisme
samurai (<i>jap.</i>)	—	samurai	samurai	samurai	samurai	samurai
sanctus (<i>ll.</i>)	sanctus	sanctus	sanctus	sanctus	sanctus*	sanctus sant
sangria (<i>cast.</i>) (alim.)	—	sangria	sangria	—	sangria	sangria

19. *Quid pro quo*, com a expressió que és i per tant no susceptible de ser catalanitzada, s'ha de pronunciar a la llatina.

FO	DGLC	DLC (3a ed.)	GEC	DMLC	GLC	Rec.
scanner (<i>angl.</i>) ²⁰	—	escàner	escàner scanner*	—	escàner	escàner*
scherzo (<i>it.</i>)	scherzo	—	scherzo*	scherzo	scherzo*	scherzo*
sebastocrator (<i>gr.</i>)	—	sebastocràtor	sebastocràtor	—	sebastocràtor	sebastocràtor
senior (<i>ll.</i>)	—	sènior	sènior	sènior	sènior	sènior
sérac (<i>fr.</i>)	—	serac	serac	—	serac	serac
serapeum (<i>ll.</i>)	—	serapeu serapèum	serapèum	—	serapèum	serapeu serapèum
sergé (<i>fr.</i>)	sargé	sergé sargé	sergé sargé	—	sergé	sargé
shampoo (<i>angl.</i>)	—	xampú	xampú	xampú	xampú	xampú
sheriff (<i>angl.</i>)	—	xèrif	xèrif sheriff*	xèrif	xèrif sheriff*	xèrif
shintō > (<i>jap.</i>)	—	xintoisme sintoisme	sintoisme xintoisme	sintoisme xintoisme	xintoisme sintoisme	xintoisme sintoisme*
show (<i>angl.</i>)	—	show	show*	—	show*	xou show*
shunt (<i>angl.</i>)	—	xunt shunt*	shunt*	—	shunt* anastomosi	xunt
sitar (<i>hind.</i>)	—	sitar	sitar*	sitar	sitar*	sitar
Siva > (<i>hind.</i>)	—	xivaisme sivaisme	sivaisme xivaisme	—	xivaisme sivaisme	xivaisme
sketch (<i>angl.</i>)	—	sketch*	sketch*	esquetx	esquetx sketch*	esquetx
slalom (<i>nor.</i>)	—	eslalom	eslalom slalom*	eslalom	eslalom	eslalom
smash (<i>angl.</i>)	—	smash*	smash*	—	smash*	esmaixada
smoking (<i>angl.</i>)	—	esmòquing esmòking	esmòquing smoking*	esmòquing	esmòquing	esmòquing
software (<i>angl.</i>)	—	software*	software*	—	software*	programari software*
solod (<i>rus</i>)	—	solod	solod	—	—	solod
solonetz (<i>rus</i>)	—	solonetz	solonetz	—	solonetz*	solonetz*
solontxac (<i>rus</i>)	—	solontxac	solontxac	—	solontxac*	solontxac
SONAR (<i>angl.</i>)	—	sonar	sonar	sonar	sonar	sonar
soviet (<i>rus</i>)	soviet	soviet	soviet	soviet	soviet	soviet
sovkhos (<i>rus</i>)	—	sovkhos	sovkhos	sovkhos	sovkhos	sovkhos*
sovmarkhoz (<i>rus</i>)	—	sovmarkhoz	sovmarkhoz	—	sovmarkhoz	sovmarkhoz*
spaghetti (<i>it.</i>)	espagueti	espagueti	espagueti spaghetti*	espagueti	espagueti	espagueti
sparring (<i>angl.</i>)	—	espàrring	sparring*	—	espàrring	espàrring
spin (<i>angl.</i>)	—	spin	spin*	—	spin*	spin** espín*
sponsor (<i>angl.</i>)	—	sponsor*	sponsor*	—	espònsor	espònsor
spray (<i>angl.</i>)	esprai	esprai	esprai	—	esprai	esprai
squash (<i>angl.</i>)	—	esquaix	esquaix squash*	—	esquaix	esquaix
squatter (<i>angl.</i>)	—	—	squatter*	—	esquàter squatter*	esquàter
stage (<i>angl.</i>)	—	—	—	—	estatge	estada stage*
Stalin > (<i>rus</i>) ²¹	—	stalinisme	stalinisme	stalinisme	stalinisme	estalinisme stalinisme

20. A l'hora de catalanitzar manlleus, les obres lexicogràfiques no tenen un criteri uniforme pel que fa a les geminacions, ja que a vegades proposen de mantenir-les i a vegades no. Així, observem que *allegretto* conserva les dues *t*, mentre que *espagueti* i *esquàter* en perden una; *escàner* i *tennis* mantenen les dues *n*, però *caravàning* en perd una; etc. Aquesta oscil·lació pot fer difícil determinar, si s'opta per la catalanització, què cal fer amb mots com ara *planning** o *terracotta**. (En la 2a edició del *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans hi ha *terracota*, *tenis* i *escàner*.)

21. Tot i la tendència general a no adaptar el cognom estranger quan genera un derivat català, el fet que aquest derivat passi a ser d'ús comú en pot propiciar l'adaptació total, com s'esdevé amb qualsevol altre mot. Així, de *Stalin* es pot obtenir *estalinisme*, *estalinització*, *desestalinització*, etc.

FO	DGLC	DLC (3a ed.)	GEC	DMLC	GLC	Rec.
stand (<i>angl.</i>)	—	estand	estand stand*	estand	estand	estand
standing (<i>angl.</i>)	—	—	—	—	—	estànding
starter (<i>angl.</i>)	—	estàrter	starter*	estàrter	estàrter	estàrter
status (<i>ll.</i>)	—	status*	status*	estatus	estatus	estatus
stick (<i>angl.</i>)	—	estic	estic stick*	estic	estic	estic
stop (<i>angl.</i>)	—	stop*	stop*	estop stop	estop stop	estop stop*
sui generis (<i>ll.</i>)	sui gèneris	sui generis*	sui generis*	sui gèneris	sui generis*	sui generis*
super + ego (<i>ll.</i>)	—	superego superjò	súper-ego súper-jo superego (GEC1s2) superjò (GEC1s2)	super-ego	superjò superego	superjò+ superego+
surréalisme (<i>fr.</i>)	—	superrealisme surrealisme	surrealisme superrealisme	superrealisme surrealisme	surrealisme superrealisme	surrealisme
suspense (<i>angl.</i>)	—	suspens	suspens	suspens	suspens	suspens
symposium (<i>angl.</i>)	—	simpòsium simposi	simposi	simposi	simposi	simpòsium simposi
taekwondo (<i>jap.</i>)	—	taekwon-do*	taekwon-do*	—	taekwon-do*	taekwondo
taiga (<i>rus</i>)	—	taigà	taigà	taiga	taigà	taigà (f.)
tampon (<i>fr.</i>)	—	tampó	tampó	tampó	tampó	tampó
tanka (<i>jap.</i>) ²²	—	tanka	tanka	tanka	tanka*	tanka
taquet (<i>fr.</i>)	—	taquet	taquet	taquet	taquet	taquet
téléphérage (<i>fr.</i>)	—	teleferatge	teleferatge	teleferatge	teleferatge	teleferatge
terracotta (<i>it.</i>)	—	terracotta*	terracotta*	terracotta	terracotta*	terracotta+
tissulaire (<i>fr.</i>)	—	tissular	tissular	—	tissular	tissular (adj.)
tofu (<i>jap.</i>)	—	tofu	tofu	—	tofu	tofu
top (<i>fr.</i>) (electròn.)	—	top	top	—	top	top
turnedos (<i>fr.</i>)	—	turnedó	turnedó	turnedó	turnedó	turnedó
tractus (<i>ll.</i>) (mús.)	—	tractus	tractus	tractus	tractus	tractus
trailer (<i>angl.</i>)	—	träiler	träiler	—	träiler	träiler
trécheur (<i>fr.</i>)	—	treixor	treixor	—	treixor	treixor (m.)
tréfiler (<i>fr.</i>)	—	trefilar	trefilar	trefilar	trefilar	trefilar
trèfle (<i>fr.</i>)	—	trefle	trefle	—	trèvol trefle	trefle trèvol
tréou (<i>fr.</i>)	—	treu	treu	—	treu	treu
trepang (<i>malai</i>)	—	trepang	trepang	—	trepang*	trepang
trocart (<i>fr.</i>)	—	trocar	trocar	—	trocar	trocar
trolley bus (<i>angl.</i>)	—	troleibús	troleibús	troleibús trolebús trole	troleibús tròlei	troleibús tròlei
tsarevitx (<i>rus</i>)	tsarevitx	tsarèvitx	tsarèvitx	tsarevitx	tsarèvitx	tsarèvitx+
tsarevna (<i>rus</i>)	—	tsarevna	tsarevna	—	tsarevna	tsarevna
tutu (<i>fr.</i>)	—	tutú	tutú	—	tutú	tutú
txalaparta (<i>èusc.</i>)	—	—	txalaparta*	txalaparta	—	txalaparta
txapel (<i>èusc.</i>)	—	txapela	txapela	—	txapela	txapela
txistu (<i>èusc.</i>)	—	txistu	txistu	txistu	txistu*	txistu
unisex (<i>angl.</i>)	—	unisex	unisex	—	unisex	unisex
vade retro (<i>ll.</i>)	vade retro	vade retro*	vade retro*	vade retro	vade retro*	vade retro*
valgus (<i>ll.</i>)	—	valg	valg valgus*	—	valg valgus	valg
varus (<i>ll.</i>)	—	var	var varus*	—	var varus*	var
vaudeville (<i>fr.</i>)	—	vodevil	vodevil	vodevil	vodevil	vodevil
vedette (<i>fr.</i>)	—	vedette*	vedette*	—	vedette*	vedet

22. En general, la *k* de les llengües anglosaxones esdevé *c* o *q* quan es produeix l'adaptació: *esmqüing*, *esquetx*, *màrqueting*, etc. Però es manté si el mot prové d'altres llengües, com ara el japonès: *harakiri*, *judoka*, *karate*.

FO	DGLC	DLC (3a ed.)	GEC	DMLC	GLC	Rec.
véranda (<i>fr.</i>)	—	veranda	veranda	veranda	veranda	veranda
via crucis (<i>ll.</i>)	via crucis	viacrucis	viacrucis	—	viacrucis	viacrucis ⁺
videocassette (<i>angl.</i>)	—	videocasset	videocassette*	—	videocassette*	videocasset
virginal (<i>angl.</i>) (mús.)	—	virginal	virginal	—	virginal	virginal (m.)
Visnu > (<i>hind.</i>)	—	vixnuisme	visnuisme	—	vixnuisme	vixnuisme
		visnuisme	visnuisme		visnuisme	
vitrail (<i>fr.</i>)	vitral	vitral	vitral	vitral	vitral	vitral
vladic (<i>serbo-croat</i>)	—	vladic	vladic	—	—	vladic
vojvoda (<i>serbo-croat</i>)	—	voivoda	voivoda	—	voivoda	voivoda
volleyball (<i>angl.</i>)	—	voleibol	voleibol	voleibol	voleibol	voleibol
water closet (<i>angl.</i>)	wàter	wàter	wàter	wàter	wàter	wàter ⁺
welterweight (<i>angl.</i>)	—	wèlter	wèlter	—	wèlter	wèlter
whisky (<i>angl.</i>)	whisky	whisky*	whisky*	whisky	whisky*	whisky*
xaman (<i>tungús</i>)	—	xaman	xaman	xaman	xaman	xaman
Chantilly (<i>fr.</i>)	—	xantilli	xantilli	—	xantilli	xantilli
yacht (<i>angl.</i>)	yacht	iot	iot	iot	iot	iot
	iot					
yo-yo (<i>fr.</i>)	—	io-io	io-io	—	io-io	io-io
			yo-yo*			
yod (<i>hebr.</i>)	—	iod	iod	—	iod	iod
zacateca (<i>nàhuatl</i>)	—	zacateca	zacateca	—	zacateca	zacateca
zagal (<i>àr.</i>)	—	zajal	zajal	—	zajal	zajal
			zagal*			
zand (<i>malai</i>)	—	zand	zand	—	—	zand
		zend	zend			zend
zemstvo (<i>rus</i>)	—	zemstvo	zemstvo	—	zemstvo*	zemstvo*
zoom (<i>angl.</i>)	—	zoom*	zoom*	zoom	zoom*	tràveling òptic
						zoom
zwitter > (<i>al.</i>)	—	zwitterió	zwitterió	—	zwitterió	zwitterió

1.9. Dotze anys d'evolució lexicogràfica (1995-2007)

Els dotze anys transcorreguts des de l'estudi del tractament dels estrangerismes en les obres lexicogràfiques més importants, abordat en els epígrafs precedents, obliguen a fer un resum de les novetats que han aparegut últimament, tant en suport paper com consultables en línia per Internet, i que han fet canviar de manera sensible l'estat de la qüestió, no pas fins al punt d'invalidar l'estudi esmentat, pel seu valor històric i plenament vigent pel que fa a com s'han d'escriure els estrangerismes de què s'hi parla, però sí de deixar-lo incomplet si no es parla de les aportacions posteriors en aquesta matèria.

1.9.1. Dictionaris generals

El lector que vulgui assegurar-se de com es pot escriure actualment un estrangerisme pot consultar, amb caràcter general, tres diccionaris:

a) La segona edició del *Diccionari de la llengua catalana* (DIEC), de l'any 2007, de l'Institut d'Estudis Catalans, diccionari normatiu, que recull el testimoni del *Fabra*, és a dir, el *Diccionari general de la llengua catalana* (DGLC), de què parlem a l'epígraf 1.1. També es pot consultar per Internet (<http://dlc.iec.cat>).

b) El *Gran diccionari de la llengua catalana* (GDLC), de l'any 1998, d'Enciclopèdia Catalana, el més ampli des del punt de vista lexicogràfic, que parteix del fons lexicogràfic del grup editorial Enciclopèdia Catalana i recull el testimoni del seu predecessor, el *Diccionari de la llengua catalana* (DLC), de què parlem a l'epígraf 1.2. Conté, a més, totes les entrades de la segona reimpressió de la primera edició del DIEC, de l'any 1997 (amb

definicions no necessàriament coincidents), que marca amb un quadradet gris per diferenciar-les de les altres. També es pot consultar per Internet (<http://www.enciclopedia.cat>).

c) El *Gran diccionari 62 de la llengua catalana* (GD62), de l'any 2000, d'Edicions 62, que parteix del fons lexicogràfic del grup editorial Edicions 62, com també ho fa el *Gran Larousse català* (GLC), de què parlem a l'epígraf 1.5. De caràcter més descriptiu que els anteriors (ja que inclou lèxic polèmic d'ús habitual no recollit pel DIEC ni pel GDLC), conté això no obstant abundant informació sobre estrangerismes, no recollida pels altres dos diccionaris, tot fent-se ressò de les propostes del TERMCAT. No es pot consultar per Internet.

1.9.2. La Gran enciclopèdia catalana

De la primera edició de la *Gran enciclopèdia catalana* (GEC1), publicada en quinze volums, n'han sortit cinc suplementes d'actualització (vol. 16, 17, 18, 19 i 20), i de la segona edició (GEC2), publicada en vint-i-quatre volums, n'han sortit quatre (vol. 25, 26, 27 i 28). En l'epígraf 1.3 ens feiem ressò de les aportacions d'alguns d'aquests volums en matèria d'estrangerismes. Però ara el que convé dir és que la informació dels suplementes de les dues edicions és coincident, i que aquesta mateixa informació, actualitzada al dia, era consultable per Internet amb el nom d'*Hiperenciclopèdia* (<http://www.grec.cat>) fins al 2007; actualment ho és amb el nom de *L'Enciclopèdia* (<http://www.enciclopedia.cat>).

1.9.3. El TERMCAT

Els criteris del TERMCAT de què parlem a l'epígraf 1.6 sobre l'ús d'estrangerismes tenen la seva plasmació explícita en les seves dues principals eines de consulta, la Neoloteca (<http://www.termcat.cat/neoloteca>), diccionari en línia de termes normalitzats pel seu Consell Supervisor, amb la definició del terme i les equivalències en altres llengües, i el Cercaterm (http://www.termcat.cat/scripts/rwisapi.dll/@Termcat_dev.env), servei de consultes multilingüe en línia que també pot ajudar a resoldre qualsevol dubte sobre la grafia d'un terme que tingui a veure amb un estrangerisme.

1.9.4. El Llibre d'estil d'El Periódico de Catalunya

Publicat el desembre del 2002, el *Llibre d'estil d'El Periódico de Catalunya* incorpora les aportacions dels llibres d'estil dels altres mitjans que l'han precedit (v. § 1.7), així com les últimes adaptacions aparegudes en les obres lexicogràfiques de referència i també algunes innovacions pròpies. Els mots adaptats hi apareixen en entrades úniques, ordenades alfabèticament com les de la resta de l'obra.

- [63] aiatollà, aikido, airbag, bamps, béicon, bric, brifing, burca, cai, caiena, caixet, càrtel, càrving, càtering, còmix, cuixé, esnifar, espòiler, fàtua, fuagràs, glamur, jïhad, khaima, kúfia, pírcing, píxel, sexi, tàper, típex, tòner, web, xador, xaria

En l'entrada *estrangerismes*, de caràcter genèric, es prescriu que no s'han d'utilitzar termes estrangers quan es disposi d'una forma catalana adaptada.

- [64] bazuca, grafit, gurmet

Si no es disposa de forma adaptada, els estrangerismes s'han d'escriure en cursiva, llevat dels que pertanyin a determinats camps temàtics molt usuals en un diari, com ara el nom d'un esport, d'un plat gastronòmic o d'un estil musical, que s'han d'escriure en rodona.

[65] *cameo, lobby, top model* (però en rodona *jujutsu, marmitako, reggae*)

I s'adverteix del perill dels anomenats *falsos amics*, paraules d'una altra llengua molt similars a d'altres de catalanes però amb un significat ben diferent, com ara *actually*, que significa 'de fet, en realitat', i no és en absolut traduïble per *actualment*.

2. La derivació

2.1. Concepte de derivació

Segons el DLC, la derivació és el «procés a través del qual es formen mots a partir d'uns altres de ja existents d'acord amb procediments establerts».

Aquests procediments establerts són l'addició al mot primitiu de sufixos i infixos.

[66] *verdejar* ('tirar a verd')

Més enllà de la informació sobre derivació que es pot trobar en qualsevol gramàtica, aquí ens referirem a alguns problemes amb la normativa que es presenten a l'hora de formar paraules per aquest procediment.

2.2. Problemes de derivació

2.2.1. Els *postverbals* acabats en *-at*

Al «Prefaci» del DLC, Ramon Aramon i Serra diu que «han estat reduïts a uns límits convenients els noms d'acció o d'operació tècnica en *-at*, substantivació de participis de passat, dels quals hom tendia, per influència del castellà, a fer un ús abusiu». Això vol dir que en aquests casos s'han preferit molts cops les terminacions *-atge* o *-ament*, considerades més genuïnes que no pas *-at*, i aïlladament també la terminació *-ada*.

De totes maneres, l'usuari es troba sovint que la seva espontaneïtat el porta a formar aquests mots acabats en *-at*. Fins a quin punt, però, està incorrent en un castellanisme? Vegem uns quants d'aquests participis de passat substantivats acabats en *-at* que el DLC considera castellanismes. Aquests termes figuren al DGLC en el sentit d'acció o operació, i han estat suprimits o marcats amb l'abreviatura *cast.* (de *castellanisme*) pel DLC, que considera preferibles altres formes. Entre els suprimits al DLC trobem els següents (entre parèntesis donem la forma que accepta):

[67] afermat (afermament)
debanat (debanament, debanatge)
emmotllat (emmotllament)
empacat (empacament)
enllaunat (enllaunament)
gofrat (gofratge)
plegat (plegatge)
prisat (prisatge)
repicat (repicament, repicatge)
repintat (repintada)

I entre els considerats forma secundària pel DLC, generalment marcats amb l'abreviatura *cast.*, trobem els següents (entre parèntesis donem la forma que considera millor):

- [68] assecat (assecatge)
buidat (buidatge)
envernissat (envernissament)
estucat (estucament)
laminat (laminatge)
niquelat (niquelatge)
premsat (premsatge)
raspat (raspament, raspatge)
rentat (rentada, rentatge)
tallat (tallament)

El DIEC (2a edició, 2007) manté tots els postverbals acabats en *-at* tant de [67] com de [68] llevat de *afermat*, i no incorpora alguns dels postverbals acabats en *-atge* del DLC (*debanatge, repicatge, niquelatge, raspatge*), de manera que segueix clarament el criteri del DGLC de Fabra, i d'alguna manera lleva l'estigma de castellanisme a aquests derivats acabats en *-at*.

2.2.2. Verbs (derivats de noms) suposadament innecessaris

Un dels procediments per obtenir verbs nous en català consisteix a derivar-los de substantius. Es tracta d'un mecanisme habitual en la formació de paraules. Així, de *arrel* fem *arrel·lar*; de *collecció*, *colleccionar*; de *compàs*, *compassar*, etc. Aquí ens fixarem en un grup de verbs acabats en *-ar* derivats de noms —la major part dels quals amb una *n* immediatament abans de la terminació— que no figuren al DGLC ni al DLC perquè són de formació molt moderna o bé perquè ja existeix un verb primitiu emparentat amb el substantiu en qüestió que, aparentment, faria innecessària la nova forma. Remarquem, d'altra banda, que en els casos en què el diccionari admet la doble forma verbal (*fondre, fusió, fusionar*) hi ha quasi sempre un matis semàntic diferenciador. Vegeu la sèrie següent (marquem amb un signe + volat els verbs que no figuren al DGLC ni al DLC).

[69] Verb	Substantiu	Verb derivat del substantiu
actuar	acció	accionar
—	addició	addicionar
afectar	afecció	afeccionar-se
—	ambició	ambicionar
annexar	annexió	annexionar
patir	passió	apassionar
—	coacció	coaccionar
—	cohesió	cohesionar ⁺
collegir	collecció	colleccionar
collidir	collisió	collisionar ⁺
cometre	comissió	comissionar
commoure	commoció	commocionar ⁺
—	condició	condicionar
confegir	confecció	confeccionar
—	congestió	congestionar
contòrcer-se	contorsió	contorsionar-se ⁺
—	contusió	contusionar
convulsar	convulsió	convulsionar ⁺
decebre	decepció	decepcionar ⁺
—	dimensió	dimensionar
dissecar	dissecció	disseccionar ⁺

Verb	Substantiu	Verb derivat del substantiu
distòrcer	distorsió	distorsionar ⁺
—	emoció	emocionar
—	erosió	erosionar
—	erupció	erupcionar ⁺
estar	estació	estacionar
expandir	expansió	expansionar-se
explotar	explosió	explosionar ⁺
extorquir	extorsió	extorsionar ⁺
—	evolució	evolucionar
flectir	flexió	flexionar ⁺
—	fracció	fraccionar
fregar	fricció	friccionar
—	funció	funcionar
fondre	fusió	fusionar
—	gestió	gestionar
—	guió	guionar ⁺
—	il·lusió	il·lusionar
imprimir	impressió	impressionar
—	inspecció	inspeccionar
—	involució	involucionar ⁺
—	lesió	lesionar
—	menció	mencionar
—	micció	miccionar ⁺
—	munició	municipar
obsedir	obsessió	obsessionar
—	ocasió	ocasionar
—	ovació	ovacionar
—	pensió	pensionar
perfer	perfecció	perfeccionar
polluir	pollució	pollucionar ⁺
posar	posició	posicionar
posseir	possessió	possessionar
prémer	pressió	pressionar ⁺
promoure	promoció	promocionar ⁺
—	proporció	proporcionar
—	qüestió	qüestionar
—	ració	racionar
—	raó	raonar
—	reacció	reaccionar
—	recensió	recensionar ⁺
reflectir	reflexió	reflexionar
revoltar	revolució	revolucionar
—	sanció	sancionar
—	secció	seccionar
—	secessió	secessionar ⁺
—	selecció	seleccionar
—	solució	solucionar
subvenir	subvenció	subvencionar
xuclar	succió	succionar ⁺
suggerir	suggestió	suggestionar
trair	traïció	traïcionar ⁺
versar	versió	versionar ⁺
veure	visió	visionar ⁺
—	vivisecció	viviseccionar ⁺

Amb morfologia diferent però assimilables als anteriors, tenim els verbs següents:

[70]	Verb	Substantiu	Verb derivat del substantiu
—	—	contacte	contactar ⁺
—	—	impacte	impactar ⁺
—	oferir	oferta	ofertar ⁺
—	—	vehicle	vehicular

De tots aquests verbs, el DGLC i el DLC només donen com a sinònims perfectes la parella *obsedir/obsessionar*, que es podria considerar un precedent de cara a admetre aquestes formes dobles quan són avalades per l'ús.

Pel que fa als verbs que el DGLC i el DLC no admeten, podem distingir els grups següents:

a) Postverbals emparentats amb un verb anterior que és sinònim perfecte.

[71]	collisionar ⁺ , contorsionar-se ⁺ , convulsionar ⁺ , decepcionar ⁺ , extorsionar ⁺ , pollucionar ⁺ , succionar ⁺ , traïcionar ⁺
------	---

Són els que presenten menys arguments a favor de la seva inclusió en el diccionari, llevat de la pressió que pugui exercir l'ús. Fixem-nos que l'ús és l'única raó que explica la presència en el DGLC i en el DLC de la parella *obsedir/obsessionar*.

b) Postverbals que no tenen un verb primitiu paral·lel.

[72]	cohesionar ⁺ , erupcionar ⁺ , guionar ⁺ , involucionar ⁺ , miccionar ⁺ , recensionar ⁺ , secessionar ⁺ , viviseccionar ⁺ , contactar ⁺ , impactar ⁺
------	---

En aquests casos, l'usuari ha de tenir en compte en principi que la llengua té altres recursos per expressar la mateixa idea (com ara el verb *fer* + el substantiu corresponent: *fer el guió* equival a *guionar*). En tot cas, la inclusió d'aquests verbs en el diccionari dependrà de la necessitat que se senti d'utilitzar-los. En aquest sentit, verbs com *cohesionar* i *viviseccionar* semblen ara com ara més necessaris que els altres, i les seves característiques són anàlogues a les de molts dels verbs de la sèrie considerada (*gestió/gestionar*, *solució/solucionar*, etc.).

c) Postverbals que poden tenir un significat diferent del que té el primitiu corresponent.

[73]	commocionar ⁺ , disseccionar ⁺ , distorsionar ⁺ , explosionar ⁺ , flexionar ⁺ , ofertar ⁺ , pressionar ⁺ , promocionar ⁺ , versionar ⁺ , visionar ⁺
------	---

Aquesta diferència semàntica els fa més susceptibles de figurar al diccionari algun dia, anàlogament al que passa amb moltes de les parelles de la sèrie considerada (*fondre/fusionar*, *imprimir/impressionar*, etc.).^{23, 24}

23. Significativament, la tercera edició del DLC ha incorporat quatre verbs d'aquest tercer grup: *distorsionar*, *pressionar*, *promocionar* i *visionar*. D'altra banda, el diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans (1a reimpr., 1997) ha admès, a més d'aquests quatre verbs, *extorsionar*, *succionar* (primer grup), *cohesionar*, *contactar*, *impactar* (segon grup), *commocionar* i *flexionar* (tercer grup).

24. Xavier Rull, en un estudi publicat el 2004 (v. la bibliografia), en tractar aquesta mena de verbs, que ell anomena *de segona generació*, considera que es poden admetre en dos supòsits: a) quan la forma verbal de la primera generació s'ha perdut perquè no la tenim o perquè sona arcaica, i b) quan hi ha una especialització semàntica o una necessitat de distinció, supòsits que s'inclouen entre els ja considerats per nosaltres.

Quant als verbs d'aquesta mena no admesos pel DIEC, Rull n'esmenta uns quants no tractats per nosaltres. Considera clarament admissibles *infusionar* 'fer una infusió' (< *infondre*), *ponenciar* 'fer una ponència' (< *pondre*), *prospeccionar* 'fer una prospecció' (< *prospectar*), *reportatjar* 'redactar un text periodístic en forma

3. La parasíntesi

La parasíntesi és un procediment de formació de mots que consisteix a obtenir un terme nou amb l'addició d'un sufix, i, alhora, amb l'addició d'un prefix, o bé combinant dos o més mots que per ells mateixos ja tenen sentit propi.

[74] apilotar, ennuvol·lar-se, esbiaixar, vaiverejar

3.1. Les formes dobles

Els problemes que presenten els mots parasintètics provenen de l'existència de formes dobles a vegades sinònimes i a vegades amb significat diferent. De la llista següent, RuaiX considera —suposem que seguint les remissions del DLC— la primera (sovint la parasintètica) preferible a la segona.²⁵

[75]	aconsellar	consellar
	adelitar-se	delitar-se
	afigurar-se	figurar-se
	arrossegar	rossegar
	avarar	varar
	aviciar-se	viciar-se
	emmurallar	murallar
	maridar	emmaridar
	sulfatar	ensulfatar
	esfullar	desfullar
	esgranar	desgranar
	esbrancar	desbrancar

Seguint igualment RuaiX, tenen significats distints

[76]	aguaitar	guaitar	
	apreuar	preuar	
	assenyalar	senyalar	
	enraonar	raonar	
	enviar	aviar	
	emplaçar	aplaçar	plaçar
	endreçar	adreçar	dreçar

i són parcialment sinònims

[77]	allistar	l·listar
	anomenar	nomenar
	encreuar	creuar
	engreixar	greixar
	enregistrar	registrar

de reportatge' (< reportar) i seqüenciar 'establir una sèrie ordenada de coses' (< seguir). Marca amb una vírgula *fissionar* 'fer una fissió' (< fendre), *repcionar* 'formalitzar documentalment que s'ha rebut una cosa' (< rebre) i *tensionar* 'causar tensió' (< tensar). I considera inadmissibles *concessionar* 'donar una cosa en concessió' (< concedir), *connexionar* 'fer una connexió' (< connectar), *direccionar* 'donar una direcció' (< dirigir), *extrusionar* 'fer una extrusió' (< extrudir), *instanciar* 'fer una instància' (< instar) i *pulsionar* 'fer una pulsio' (< polsar).

25. RUAIX, Josep. *El català*, 3. 2a ed. Moià: Josep RuaiX, 1987, p. 57.

3.2. Pujar/apujar

Alguns dialectes no distingeixen en la parla espontània entre les parelles *pujar/apujar* i *baixar/abaixar*, fins al punt que alguns parlants cultes no senten rebuig davant frases del tipus

[78] * CAMPSA PUJARÀ la gasolina a final de mes.

potser pel contacte amb la frase següent, semànticament molt semblant però d'estructura sintàctica diferent:

[79] La gasolina PUJARÀ a final de mes.

Segons les definicions que dona el DLC de *pujar* i *apujar*, el verb *pujar* no admet un objecte directe com el de [78] —frase que caldria construir amb *apujar*—, però sí un subjecte com el de [79]. En definitiva, el verb *pujar* amb el significat de 'augmentar de valor' és intransitiu. I el verb transitiu corresponent seria *apujar* o bé la perífrasi *fer pujar*.

Compareu aquest fenomen amb el procés que actualment experimenten verbs intransitius del tipus *ressaltar*, que l'ús construeix cada cop més amb un objecte directe.

[80] * L'alcalde VA RESSALTAR la col·laboració ciutadana.

En teoria, únicament la perífrasi *fer ressaltar* admetria aquest objecte directe:

[81] L'alcalde VA FER RESSALTAR la col·laboració ciutadana.

3.3. Emplenar/omplir

Emplenar és un verb derivat de l'adjectiu *ple* amb l'addició del prefix *em-* (anàlogament a *embrutar*, *emblanquinar*, *empitjorar*, etc.), que coexisteix amb la forma híbrida i incorrecta **omplenar*, resultat de l'encreuament entre *emplenar* i *omplir*.

4. La composició

La composició és un procediment de formació de mots que consisteix a obtenir un terme nou afegint un prefix tònic a un mot conegut.

[82] transatlàntic (*trans* + *atlàntic*)

O bé combinant dos o més mots que per ells mateixos ja tenen sentit propi.

[83] escalfapanxes (*escalfa* + *panxes*)

Vegem alguns dels problemes que presenten aquests nous mots pel que fa a la grafia, és a dir si cal escriure'ls soldats, amb guionet o sense.

4.1. L'ús del guionet²⁶

4.1.1. Mots compostos i locucions

Ruaix²⁷ distingeix entre mots compostos pròpiament dits i locucions. Els mots compostos «constitueixen una unitat de sentit (semàntica) i de forma (morfològica)», mentre que les locucions «constitueixen només una unitat semàntica i s'escriuen amb llurs elements separats». I cita com a exemples de locucions *cotó fluix*, *curt circuit*, *franc tirador*; *blat de moro*, *braç de gitano*, *ull de poll*; *filosofia i lletres*, *punt i coma*, *els alts i baixos*, *la flor i nata* (amb valor de substantiu); *blau marí*, *gris perla*, *groc canari* (amb valor d'adjectiu); i *anar de tort* i *fer pam i pipa* (amb valor de verb), entre altres.

Però més endavant, quan parla de substantius compostos i concretament d'altres combinacions que donen lloc a substantius, Ruaix diu que n'hi ha que s'escriuen soltats (*maldecap*, distint de *mal de cap*; *usdefruit*, *vaivé*, etc.) i n'hi ha que s'escriuen amb guionet (*sempre-en-flor*, *cinc-en-rama*, *mil-en-grana*, *cul-de-sac*, *cul-de-llàntia*, etc.).

Segons això, *ull de poll* s'ha d'escriure separat perquè es tracta d'una locució, mentre que *cul-de-sac* s'ha d'escriure amb guionets perquè es tracta d'un mot compost. El problema és si tenim prou elements per establir amb seguretat aquesta diferenciació. Una de les funcions del guionet és que serveix per marcar que un conjunt d'elements s'ha lexicalitzat i que, per tant, té el mateix comportament gramatical que el d'un sol mot. Per exemple, considerem la sèrie següent:

- [84] Déu n'hi do! (*usat com a exclamació*)
alto el foc (*usat com a substantiu*)
si us plau (*frase feta fosa*)

Déu n'hi do i *alto el foc* són conjunts que es comporten com un sol mot i, per tant, susceptibles de ser escrits amb guionets: *déu-n'hi-do* (o, fins i tot, totalment aglutinats, com ara *deunido*), *alto-el-foc*, com fan alguns mitjans de comunicació. (De fet, la tercera edició del DLC ja inclou la grafia *alto-el-foc*, amb guionets.) D'altra banda, remarquem la grafia proposada recentment *sisplau*, que recull el DMLC, al costat de la més formal *si us plau* (v. § 4.2).

Els límits de la lexicalització de vegades no són clars, i això dificulta la fixació de la grafia de conjunts d'aquesta mena. Si considerem un cas com el de *cafè amb llet*, segurament ens costarà posar-nos d'acord sobre si estem davant un cas clar de lexicalització, que es comporta com un sol element (cosa que implicaria un plural **cafè amb llets*), o bé si estem davant un conjunt les parts del qual conserven la seva autonomia (cosa que seria provada per un plural *cafès amb llet*). En el primer cas, la grafia coherent d'aquest concepte hauria de ser **cafè-amb-llet*. En el segon cas, no caldria modificar res. Vist així, tot dependrà de quin d'aquests dos plurals es consolida o es fa més general. (V. t. § 4.2.)

26. Qui s'endinsi en aquest epígraf (4.1) constatarà el «caos» que existia pel que fa a la normativa del guionet en el moment de redactar aquest capítol. El document aprovat per la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans el 15 de març de 1996 —que reproduïm a l'epígraf 4.2— ha procurat de simplificar les regles que regeixen l'ús del guionet. La nostra obra segueix aquests criteris des de la primera edició.

27. RUAIX, Josep. *El català*, 3. 2a ed. Mojà: Josep Ruaix, 1987, p. 92.

4.1.2. Compostos coordinats amb la conjunció *i*

Uns quants compostos de la llengua s'han format a partir de la coordinació de dos mots mitjançant la conjunció *i*. En aquesta unió hi ha implícit un procés de lexicalització, que és el que fa possible que aquests tres elements es comportin com un de sol. Però a l'hora d'escriure aquest nou mot, la normativa vacil·la entre presentar-lo soldat, amb guionets o en parts independents. Vegem la sèrie següent, segons el DLC. A la primera columna hi ha mots soldats; a la segona, mots units amb guionets; i a la tercera, mots escrits en parts independents.

[85]	allioli	cap-i-alt	alts i baixos
	allipebre	cap-i-ample	pam i pipa
	altiplà	cap-i-causa	punt i coma
	batibull	cap-i-cua	set i mig
	vaivé	cap-i-moca	
		cofis-i-mofis	
		col-i-flor	
		col-i-nap	
		coll-i-be, a	
		entra-i-surt	
		estira-i-amolla	
		estira-i-arrossa	
		plats-i-olles	
		vetes-i-fils	
		vint-i-u	
		vist-i-plau	

Aparentment, no hi ha raons per tractar de manera diferent un mateix fenomen com aquest de la lexicalització de dos elements coordinats amb la conjunció *i*. Una hipòtesi de caràcter «diacrònic» establiria que en un primer estadi, de lexicalització incipient, es conserva la grafia originària del conjunt *i*, almenys en el dialecte oriental, el caràcter no neutre de les vocals (*a*, *e*, *o*) de la primera part del compost (tercera columna: *alts i baixos*); que en un segon estadi, de lexicalització més consolidada, els guionets serveixen per marcar ortogràficament aquest fenomen, tot mantenint visualment les parts dels elements units (segona columna: *cap-i-alt*); i que en un tercer estadi, de lexicalització «total», ja no hi ha cap impediment per presentar el mot soldat, ajudant-hi la pronúncia neutralitzada de les vocals de la primera part del compost (primera columna: *allioli*).

En tot cas, si la funció primordial del guionet és marcar que aquest conjunt heterogeni que es presenta no soldat es comporta com un sol mot, és a dir, que s'ha lexicalitzat —fet evident en els casos de la segona columna—, res no hauria d'impedir d'escriure també amb guionets els casos de la tercera columna: *alts-i-baixos*, *pam-i-pipa*, *set-i-mig*, com també fan alguns mitjans de comunicació. En aquest sentit, no deixa de ser contradictori que el DLC —que incorpora *estira-i-arrossa*, amb guionets, en la tercera edició— fixi per una banda l'expressió *fer cofis-i-mofis*, amb guionets, i per l'altra *fer pam i pipa*, sense guionets.

Altres exemples no recollits pel DLC i que, per les raons adduïdes, ens sembla que es poden escriure amb guionets són: *atac-i-gol* (d'on prové l'amalgama amb pèrdua

vocàlica *taquigol*), *blanc-i-blau*, *blanc-i-verd* i *blanc-i-vermell* (jugador de futbol identificat pels colors de la samarreta).

Remarquem que Ruaix, contràriament al que fa el DLC, es decanta per la grafia *set-i-mig*,²⁸ referida al joc de cartes, i també per *estira-i-arronsa* (i per *estira-i-afluixa*, *puja-i-baixa*, *toquem-i-toquem* i *vist-i-plau*). A més a més, Ruaix esmenta els casos de *col-i-bròquil*, *cap-i-peus* i *cap-i-pota* com a exemples de compostos coordinats,²⁹ i justifica la grafia *allioli*, «escrit tot junt perquè és un mot molt antic».³⁰ (V. t. § 4.2.)

4.1.3. Els altres compostos

4.1.3.1. Les gramàtiques diuen que els mots compostos formats per «verb + nom» o bé «nom + adjectiu» s'escriuen junts

[86] escalfapanxes, celobert

llevat d'aquells el segon terme dels quals comença amb *r*, *s* o *x*, que s'escriuen amb guionet, i formen el plural com si es tractés de mots simples.

[87] mata-rates, Mont-roig, gira-sol, Vila-seca, escura-xemeneies

Més enllà d'aquesta regla, hi ha una sèrie de compostos en els quals la presència del guionet i la manera de fer el plural fluctuen sense un criteri gaire clar. Vegem-ne uns quants casos.

a) *Tornassol*, compost antic, en oposició a *gira-sol*.

b) Els casos de «nom + adjectiu» que segons el DLC a vegades fan el plural pels dos elements alhora i a vegades només pel segon —criteri no sempre coincident amb el del *Diccionari ortogràfic i de pronúncia*, d'ara endavant DOP—, i que escrivim sempre amb guionet. (Molt sovint el DLC no explicita aquests plurals: se'n pot inferir que considera que s'han de fer només pel final, ja que en cas contrari avisa.)

[88] cap-gros (*pl.*: caps-grossos, *DLC* i *DOP*)
cua-roja (*pl.*: cua-roges, *DLC*; cues-roges, *DOP*)
pas-doble (*pl.*: passos-dobles, *DLC* i *DOP*)
rata-pinyada (*pl.*: rates-pinyades, *DLC* i *DOP*)
pell-roja (*pl.*: pells-roges, *DLC* i *DOP*)³¹

c) Els casos de «adjectiu + nom» que, segons Ruaix, tenen «possibilitat de pluralitzar el primer element i, per tant, sempre amb guionet».³²

[89] poca-pena (*pl.*: poca-penes, *DLC* i *DOP*)
poca-roba (*pl.*: poca-robes, *DLC* i *DOP*)
poca-solta (*pl.*: poca-soltes, *DLC* i *DOP*)

28. RUAIX, Josep. *El català*, 1. 6a ed. Moià: Josep RuaiX, 1989, p. 127.

29. RUAIX, Josep. *El català*, 3. 2a ed. Moià: Josep RuaiX, 1987, p. 92.

30. RUAIX, Josep. *El català*, 3. 2a ed. Moià: Josep RuaiX, 1987, p. 91, n. 10.

31. A propòsit de la forma *pell-roja*, crida l'atenció la concordança de gènere entre el nom i l'adjectiu, ja que, com és sabut, en català el segon element d'aquesta mena de compostos no concorda amb el primer: *panxacontent*, *galtaplè*, *galta-roig*, *caragirat*, etc. Per tant, potser som davant d'un calc de l'espanyol *piel roja*, al qual correspondria pròpiament *pell-roig*.

32. RUAIX, Josep. *El català*, 3. 2a ed. Moià: Josep RuaiX, 1987, p. 90.

poca-traça (*pl.*: poca-traces, *DLC i DOP*)
poca-vergonya (*pl.*: poca-vergonyes, *DLC i DOP*)³³

d) Per Ruaix, els compostos coordinats són «la suma (o sia, l'un i l'altre a la vegada) dels dos components juxtaposats», i diu que «els escrivim amb guionet, i no soltats, perquè generalment pluralitzen tots dos elements».³⁴

[90] figa-flor (*pl.*: figa-flors, *DLC*; figues-flors, *DOP*)
herba-col (*pl.*: herba-cols, *DLC i DOP*)
herba-fam (*pl.*: herba-fams, *DLC i DOP*)
caça-bombarder (*pl.*: caça-bombarders, *DLC*; caces-bombarders, *DOP*)
màquina-eina (*pl.*: màquines-eines, *DLC i DOP*)

Notem en els exemples anteriors l'arbitrarietat a l'hora de formar el plural d'aquests compostos coordinats escrits amb guionet: *figues-flors*, amb plural pel mig i pel final, al costat de *herba-cols*, amb plural només pel final, segons el DOP. (D'altra banda, el DLC tercera edició i el DOP han tret el guió a compostos com *decret llei* i *camió cisterna* per possibilitar la flexió de plural del primer element, d'acord amb l'ús oral espontani.) (V. t. § 4.2.)

4.1.3.2. En relació amb això que hem dit fins ara, cal constatar el criteri diferent que apliquen la GEC2 i el DLC (3a ed.) a propòsit de la grafia de molts d'aquests compostos coordinats escrits amb guionet pel DLC (2a ed.) i la GEC1. Efectivament, la GEC2 i el DLC (3a ed.) han decidit incorporar sense guionet una colla de compostos coordinats per la senzilla raó que fan el plural pel mig, seguint el criteri, exposat aquí més amunt, en el sentit que la presència del guionet obliga a fer el plural exclusivament pel final i, anàlogament, que la flexió de plural pel mig impedeix la presència d'aquest guionet.

[91] cafè teatre (*pl.*: cafès teatre)
camió cisterna (*pl.*: camions cisterna)
ciutat dormitori (*pl.*: ciutats dormitori)
decret llei (*pl.*: decrets llei)

4.1.3.3. El *Diccionari ortogràfic i de pronúncia* (DOP) també aplica aquest criteri de la GEC2 i el DLC (3a ed.) d'escriure aquests compostos separats i sense guionet quan fan el plural pel mig (*decrets llei*, *camions cisterna*). I en la mateixa direcció actua el TERMCAT internament quan diu que «cal escriure separats i sense guionet els compostos en què flexiona el primer component».³⁵

[92] vagó restaurant (*pl.*: vagons restaurant) pont grua (*pl.*: ponts grua)

33. De fet, sobta que Ruaix trobi que la raó d'escriure amb guionet els compostos de *poca-* sigui la «possibilitat de pluralitzar el primer element», ja que aquesta sèrie sempre fa el plural pel final, com ho fixen explícitament el DOP i implícitament el DLC. D'altra banda, no és gens clar que la presència del guionet indiqui la possibilitat de fer el plural pel mig. Més aviat ens inclinem per la hipòtesi contrària, és a dir, que un mot escrit amb guionet voldria dir que s'ha lexicalitzat i que es comporta com un mot simple, de tal manera que només hauria de poder fer el plural pel final.

Seguint aquest criteri —que trobarem aplicat per la GEC, el DLC (3a ed.) i el TERMCAT més avall (v. § 4.1.3.2, 4.1.3.3 i 4.1.3.4)—, la pluralització del primer element seria incompatible amb el guionet, i aleshores caldria triar entre *pell-roges* o *pell-roges* (en lloc del normatiu *pell-roges*), *rates pinyades* o *rata-pinyades* (en lloc del normatiu *rates-pinyades*), etc.

34. RUAIX, Josep. *El català*, 3. 2a ed. Moià: Josep Ruaix, 1987, p. 90.

35. TERMCAT. CONSELL SUPERVISOR. *Observacions per a fixar l'ús del guionet en la terminologia*. [Circular no editada], març de 1988, p. 3. (A propòsit d'aquesta circular, fonts autoritzades del TERMCAT ens han insistit en el seu caràcter d'ús intern i provisional, fet pel qual encara no ha estat editada.)

4.1.3.4. Finalment, les grafies de *curt-metratge*, *mig-metratge* i *llarg-metratge* com a expressions lexicalitzades (provinents de frases com ara *una pel·lícula de curt metratge*) acaben d'il·lustrar la complexitat del problema. Escrits amb guionet pel DLC (2a ed.), que proposa els plurals pel mig i pel final *curts-metratges*, *migs-metratges* i *llargs-metratges*, la GEC2 i el DLC (3a ed.) rectifiquen i els escriuen separats i sense guionet (*curt metratge*, *mig metratge* i *llarg metratge*), probablement seguint el criteri que la presència del guionet impedeix la pluralització del primer element, i per tant podem deduir que en proposen els plurals dobles, és a dir pel mig i pel final, *curts metratges*, *migs metratges* i *llargs metratges*.

Per la seva banda, el TERMCAT, seguint el criteri alludit d'escriure separats i sense guionet els compostos en què flexiona el primer component, diu a propòsit d'aquests termes en la mateixa circular interna no editada: «Hi ha casos de vacil·lació en el manteniment de la flexió del primer element, com *curtmetratge*, del qual són en ús dos plurals: *curtmetratges* i *curts metratges*. En aquests casos convindria acceptar, almenys provisionalment, dues possibilitats: *curt metratge*, pl. *curts metratges*, i *curtmetratge*, pl. *curtmetratges*.»³⁶ Així doncs, el TERMCAT proposaria un sol mot si només hi ha plural pel final, i dos mots si també hi ha flexió pel mig. Remarquem, però, que un dels dos plurals que el TERMCAT considera «en ús» ho és perquè es vol ser coherent amb la grafia del DLC (2a ed.) *curts-metratges*, ja que en l'ús oral habitualment s'usa *curtmetratges*, amb el plural pel final.

4.1.4. Conclusions (v. t. § 4.2)

4.1.4.1. Els mots compostos passen per tres estadis durant el seu procés de lexicalització: en el primer encara s'escriuen separats; en el segon s'escriuen amb guionet, el qual constitueix la primera marca formal de fusió; i en el tercer s'escriuen soldats, sense guionet, llevat de possibles restriccions gràfiques (com ara *mà-llarg*).

4.1.4.2. Com a norma general, la grafia d'un mot compost depèn de la manera com faci el plural. Si el fa pel final, és possible un guionet enmig o bé la soldadura.

[93] cap-i-cua, vaivé

Si només fa el plural pel mig, no són possibles el guionet ni la soldadura, i aquesta flexió interna és una prova fefaent del fet que el procés de lexicalització és encara massa primerenc.

[94] cafè amb llet (*pl.*: cafès amb llet)
cotxe bomba (*pl.*: cotxes bomba)

4.1.4.3. Les vacil·lacions ortogràfiques només estan justificades quan no hi ha plurals clars, fet que s'esdevé més sovint que no sembla, com hem vist.

4.1.4.4. També cal tenir en compte la relació sintàctica entre els components del mot compost. Si la relació és de coordinació, s'escriu amb guionet i es fa el plural pel mig i pel final.

[95] màquina-eina (*pl.*: màquines-eines)

36. TERMCAT. CONSELL SUPERVISOR. *Observacions per a fixar l'ús del guionet en la terminologia* [circular inèdita], març 1988, p. 3.

Si la relació és de subordinació, s'escriu separat, sense guionet, i es fa el plural pel mig.

[96] cotxe bomba (*pl.*: cotxes bomba)

4.1.4.5. En tot cas, sempre és possible escriure provisionalment un mot compost amb guionet, en la mesura que no se'n vegin clares la relació sintàctica o la flexió de plural. Pompeu Fabra, amb gran clarividència, va deixar aquesta qüestió ben oberta ja fa uns quants anys:³⁷

De regles per al recte ús d'aquest guionet (signe indicador que un conjunt de mots és un mot compost, ço és, un conjunt sintetitzat), no n'hi ha cap enfora de les donades en els § 154, 158 *b* i 159, les quals estan lluny d'agafar tots els casos en què pot ésser convenient d'usar-lo pels mateixos motius que en els mots *pocaverkonya* o *mal-de-cap*. Llavors, en la impossibilitat de preveure'ls tots i pretendre dreçar la llista completa dels mots a escriure amb guionet (llista que, d'altra banda, caldria sotmetre constantment a revisió), sembla raonable que s'atorgui en certs casos a l'escriptor la facultat d'opció entre dues grafies com *baix relleu* i *baix-relleu*, *blat d'Índia* i *blat-d'Índia*, *cop de cap* i *cop-de-cap* (*Aquell noi és capaç de fer un cop-de-cap*, però *Es va donar un cop de cap a la paret*), ús discrecional del guionet que li permetria d'emprar-lo (com una mena de signe de puntuació, comparable a certes comes) sempre que ho cregués convenient per a evitar una falsa interpretació d'un conjunt habitualment escrit sense guionet.

4.1.5. Els prefixos tòpics segons la normativa tradicional (v. t. § 4.2)

Els manuals tradicionals diuen que van amb guionet els prefixos tòpics següents:

alt-: *alt-alemany*
arxi-: *arxi-milionari*
baix-: *baix-llatí*
ex-: *ex-rector*
no-: *no-violència* (davant subs.; però sense guionet davant adj.: *no violent*)
pre-: *pre-romànic*
pro-: *pro-àrab* (davant adj.; però sense guionet davant subs.: *pro amnistia*)
pseudo-: *pseudo-profeta*
quasi-: *quasi-unanimitat*
sots-: *sots-secretari*
vice-: *vice-president*

i algun altre cas aïllat de prefix que normalment s'ajunta amb el segon terme sense guionet: *nou-ric*, *avant-tren*, *super-jo*.³⁸

Vegem, però, els criteris provisionals, d'ús intern, que aplicava el TERMCAT³⁹ en aquesta qüestió:

37. FABRA, Pompeu. *Gramàtica catalana*. 3a ed. Barcelona: Teide, 1966, § 162, p. 157.

38. Ruaix i el DLC (2a ed.) coincideixen en les grafies *avant-tren* i *super-jo*. Ja hem vist, però, com després de moltes vacil·lacions la GEC i el DLC (3a ed.) s'han inclinat per *superjò*. D'altra banda, res no impediria d'escriure *avanttrèn* o *avantttítol*.

39. TERMCAT. CONSELL SUPERVISOR. *Observacions per a fixar l'ús del guionet en la terminologia* [circular inèdita], març 1988, p. 2.

a) «Els derivats per prefixació s'escriuen sempre junts i sense guionet.»

[97] contraxapar
sobresortir
coreferent
contrapès
arximilionari
postgrau
benparlat

b) «Només s'utilitzarà el guionet en algun cas en què la seva absència pugui produir una ambigüïtat.»

[98] per-iòdic
co-rector
ex-pres

c) «Constitueixen una excepció a aquesta norma els prefixos d'origen adverbial *no* i *quasi* i els gràficament accentuats *més* i *gairebé*, que duren guionet.»

[99] no-inventariable⁴⁰
quasi-periòdic
quasi-usdefruit
més-dient
gairebé-periòdic

I d) «En els derivats per prefixació no s'usarà el guionet pel fet que el segon element comenci amb *r-*, *s-* o *x-*, ni, en les noves formacions, es duplicarà la *s-* o la *r-* del segon element.»

[100] coreferent
resocialització
antixenisme
antiracisme
prosoviètic

Així, el TERMCAT proposava escriure junts i sense guionet, a diferència del que postulava la normativa en aquell moment, termes com ara els següents:

[101] altalemaný (DIEC 2, *alt alemany*)
arximilionari
baixllatí (DIEC 2, *baix llatí*)
exrector
preromànic
proàrab
pseudoprofeta
sotssecretari
vicepresident

40. Noteu, però, que segons aquest criteri el prefix *no* porta guionet tant si s'adjunta a un substantiu com a un adjectiu, contràriament al que fa el DLC (vegeu també § 4.1.6).

4.1.6. *El prefix mal-*

El DLC enregistra una gran quantitat de mots formats amb el prefix *mal* seguits d'un adjectiu o d'un infinitiu.

- [102] malagradós, malagraït, malaparellat, malapte, malbaratar, malcasar, malcontent, malcreient, malcriat, maldir, malencaminar, malencertar, malentendre, malentès, malendreçat, malfeiner, malferir, malfiar-se, malfixar-se, malhumorat (*'que té mal humor'*), malintencionat, malmaridar, malmirar, malparlat, malparit, malpensat, malreeixit, maltractar, malvendre, malveure, malviure, malvoler

En tots aquests mots hi ha hagut un procés de lexicalització, a conseqüència del qual l'adverbi *mal* ha deixat d'actuar com a tal per passar a fer de prefix i formar un mot compost. A més, aquest mot compost ha passat a significar una altra cosa, més específica.

- [103] nens MAL EDUCATS

- [104] nens MALEUCATS

A la frase de l'exemple [103] es parla de nens que no han rebut educació, que no se'ls ha ensenyat el que cal, mentre que a [104] es parla de nens que no es porten bé, que fan rebequeries, impertinents, dolents. (Tot i això, *maeducat* no apareix al DLC.)

Vist aquest fenomen, res no hauria d'impedir la formació de mots com ara *malinterpretar*, *malorientar*, *malcurar*, *malinformar*, no enregistrats pel DLC. El cas és que, en la pràctica, quan el mot no figura al diccionari, es considera que *mal* encara fa d'adverbi, com es veu en els exemples següents:

- [105] m'ha MAL INTERPRETAT
vaig MAL ORIENTAT
un constipat MAL CURAT
m'han MAL INFORMAT

D'altra banda, *mal* també forma mots compostos adjuntant-se a un nom.

- [106] malànima, malfactor, malnom, maltractament

Però no passa així en el cas de *mal humor*.

4.1.7. *El prefix no-* (v. t. § 4.2)

El DLC el defineix com a «prefix que denota l'oposició o la condició contrària al terme que el segueix». I dona els exemples següents:

- [107] no-obligatorietat, no-belligerància, no-agressió, no-alineament, no-jo, no-linealitat, no-metall, no-res, no-violència

Ruaix, però, diu que «en el llenguatge corrent és millor de no abusar d'aquest prefix (escrit, més generalment, sense guionet i separat del terme que modifica, com si fos l'adverbi de negació *no*) en casos en què el mateix concepte ja s'expressa d'altres maneres».⁴¹

41. RUAIX, Josep. *El català*, 3. 2a ed. Moià: Josep Ruaix, 1987, p. 71.

Tot i que la norma no és fàcil d'aplicar, sembla que si estem en presència d'un prefix hem d'escriure *no-* (i només estem en presència d'un prefix quan s'ha produït una lexicalització).

[108] departament de NO-FUMADORS

En canvi, si el que tenim al davant és un adverbi no hem d'escriure guionet.

[109] mesures NO OBLIGATÒRIES

Recordem que *no* no pot ser mai un adverbi davant d'un substantiu.

[110] alumnes NO CATALANOPARLANTS

[111] els NO-CATALANOPARLANTS

4.1.8. El prefix *pre-* (v. t. § 4.2)

La normativa distingeix entre *pre-* àton i *pre-* tònic. El *pre-* àton, significat 'amb antelació' o idea de superioritat, s'escriu enganxat al terme que precedeix.

[112] preexistir, premeditar, predominar

En canvi, el *pre-* tònic, significat 'anterior o precedent a' o bé 'al davant de', s'escriu amb guionet.

[113] pre-escolar, pre-matrimonial, pre-pirinenc

A causa de la dificultat que comporta haver de distingir entre *pre-* àton i *pre-* tònic, aquesta norma esdevé poc clara, fins al punt que es constata una certa vacil·lació en els repertoris lexicogràfics considerats normatius a l'hora de fixar la grafia de mots començats amb aquest prefix. Així, la GEC2 rectifica el DLC (2a ed., 1983) escrivint amb guionet els mots següents:

[114a] pre-adaptació, pre-amplificador, pre-anestèsia, pre-càncer, pre-concebut, pre-cardial, pre-elecció, pre-establir, pre-fabricar, pre-figurar, pre-judicial, pre-libar, pre-noció, pre-opinar, pre-ordinar, pre-sístole

Però el DLC (3a ed., 1993) també rectifica la GEC2 traient el guionet d'uns quants dels exemples de [114a].

[114b] preconcebut, preelecció, preestablir, prefabricar, prefigurar, prejudicial, prelibar, pre-noció, preopinar, preordinar

D'altra banda, el *Diccionari enciclopèdic de medicina*, publicat el 1990, escriu tots els compostos de *pre-* soldats i sense guionet, solució com a mínim força més clara i que no presenta dubtes d'interpretació.

4.2. El nou ús del guionet

4.2.1. La normativa del 1996

Tal com hem dit més amunt (v. § 4.1, nota 26), l'Institut d'Estudis Catalans ha elaborat una nova normativa sobre l'ús del guionet en els mots formats per composició o per prefixació.

El document que reproduïm a continuació va ser aprovat per la Secció Filològica el dia 15 de març de 1996 i publicat l'any 1997 en l'obra *Documents normatius 1962-1996*

(amb les novetats del diccionari), p. 17-22. Aquest text reflecteix els criteris sobre l'ús del guionet que s'empraren en l'elaboració del *Diccionari de la llengua catalana*, els quals foren aprovats per la mateixa Secció el dia 19 de novembre de 1993 i publicats l'any 1996 en els *Documents de la Secció Filològica, III*, p. 22-39.

L'ÚS DEL GUIONET EN L'ESCRITURA DELS MOTS FORMATS PER COMPOSICIÓ O PER PREFIXACIÓ

Amb motiu de la preparació del nou *Diccionari de la llengua catalana*, la Secció Filològica cregué oportú de racionalitzar l'ús del guionet en l'escriptura dels mots formats per composició o per prefixació i de precisar-ne alguns aspectes. La normativa sobre aquesta qüestió no havia estat resolta fins en aquest moment d'una manera prou satisfactòria i això provocava sovint dubtes als usuaris de la llengua, sigui perquè utilitzava distincions conceptuals potser no prou justificades o prou clares (*ultra-conservador, ultramicroscòpic, arxi-milionari, arxifonema*), sigui perquè donava lloc a solucions contradictòries —almenys aparentment— (*sots-inspector, subinspector; pre-palatal, mèdio-palatal, postpalatal; cap-gros, capbaix; cul-negre, cuallarg; de cop-des-cuit, al capdaval; col-i-flor, allioli*). Algunes incoherències concretes observades en l'escriptura dels mots d'aquesta naturalesa i l'augment progressiu de les formacions lèxiques susceptibles de portar guionet que s'ha produït en els darrers temps feien encara més necessari aclarir aquesta qüestió.

Després de debatre llargament aquest tema, la Secció Filològica decidí de treballar-hi sobre la base de la simplificació i de la sistematització, i així establí uns criteris per a aplicar-los a l'elaboració del diccionari, amb la intenció que fossin clars i fàcils d'aplicar,* posteriorment elaborà i aprovà aquesta normativa.**

1

S'escriuran amb guionet com fins ara:

- a) Els numerals compostos (ordinals i cardinals). Ex.: *vint-i-dos, vint-i-dosè, tres-cents, tres-centè*.
- b) Els mots compostos que comencen amb el nom d'un punt cardinal. Ex.: *nord-americà, nord-est, sud-africà, sud-eslau, sud-oest*.
- c) Els compostos repetitius i expressius. Ex.: *baliga-balaga, barrija-barreja, bitllo-bitllo, bub-bub, bum-bum, cori-mori, a corre-cuita, flist-flast, fru-fru, gara-gara, leri-leri, a mata-degolla, nap-buf, non-non, nyigo-nyigo, de nyigui-nyogui, pengim-penjam, piu-piu, poti-poti, rau-rau, suca-mulla, tic-tac, fer la viu-viu, xano-xano, xiu-xiu, xup-xup, zig-zag*.
- d) Els compostos que són manlleus no adaptats. Ex.: *agnus-dei, dalai-lama, ex-libris, flint-glass*.
- e) Un petit grup de mots o expressions singulars: *abans-d'ahir, adéu-siau, dellà-ahir, al després-dinar, despús-ahir, despús-anit, despús-demà, qui-sap-lo (qui-sap-la)*.

2

S'escriuran sense guionet:

- a) Els mots construïts amb prefixos. En conseqüència, a més dels mots d'aquest tipus que ja s'hi escrivien, s'escriuran sense guionets els mots amb els prefixos se-

* Aquests criteris han estat publicats a *Documents de la Secció Filològica, III*, 1996, p. 22-37.

** Cal tenir present d'altra banda que, al marge de l'aplicació d'aquestes normes als mots consolidats que apareixen en els diccionaris, la pràctica comunicativa pot donar lloc a mots o expressions que no hi són previstos, en els quals pot ésser admès l'ús discrecional del guionet.

güents, que fins ara podien dur-ne: *arxi-*, *bes-*, *ex-*, *per-*, *plus-*, *pre-*, *pro-*, *pseudo-*, *quasi-*, *sobre-*, *sots-*, *ultra-*, *vice-*. Ex.: *arximilionari*, *bestia*, *exministre*, *àcid periòdic*, *plusvàlua*, *precrisià*, *prosil·logisme*, *proxinès*, *pseudoprofeta*, *quasidelicte*, *sobreguaita*, *sotsarrendatari*, *ultraconservador*, *vicepresident*. El substantiu *no-res* i els compostos formats amb el mot *no* i un substantiu s'escriuran amb guionet: *el no-alineament*, *la no-violència*; en canvi, el mot *no* s'escriurà com a mot independent quan precedeix un adjectiu: *els països no alineats*, *les nacions no violentes*, *els no violents*.

b) Els mots construïts amb formes prefixades acabades generalment en *-o* i de vegades en *-i*, com *audio-*, *cardio-*, *coxo-*, *denti-*, *fisico-*, *gastro-*, *labio-*, *magneto-*, *socio-*, etc. Ex.: *audiovisual*, *cardiovascular*, *coxofemoral*, *dentilabial*, *fisicoquímic*, *gastroenteritis*, *indoxinès*, *labiodental*, *magnetoelèctric*, *socioeconòmic*.

c) Els compostos que són manlleus adaptats. Ex.: *exvot*.

d) Els mots *adesiara* i *usdefruit*, que, malgrat complir la condició de l'apartat 3.c, tenen una tradició consolidada amb aquesta grafia.

Cal remarcar que els mots d'aquest apartat, encara que el prefix acabi en vocal i el segon component comenci en *r-* o en *s-*, no dupliquen aquesta consonant. Ex.: *arxisatisfet*, *prerafaelita*, *presantificat*, *vicerector*, *vicesecretari*, *gal·loromànic*, *grecoromà*, *jocoseriós*, *políticosocial*.

3

S'escriuran en general sense guionet els compostos formats a partir de mots catalans —salvat els que han estat esmentats en els punts anteriors. Ex.: *capgròs*, *collverd*, *cordur*, *culnegre*, *frontample*, *ratapinyada*, *ratpenat*, *pocapena*, *pocatraça*, *pocaver-gonya*, *damajoana*, *figaflor*, *herbacol*, *llirijonc*, *sordmut*, *cincnervis*, *setciències*, *correbou*, *pinçanàs*, *capicua*, *centengrana*, *coliflor*, *a collibè*, *culdellàntia*, *maldulls*, *semprenflor*, *vetesifils*. Els mots d'aquest tipus, però, s'escriuran amb guionet si es dona alguna de les tres circumstàncies següents: a) El primer element (o, eventualment, el segon) acaba amb vocal i el segon (o, eventualment, el tercer) comença amb *r-*, *s-* o *x-*. Ex.: *barbaroig*, *cama-roja*, *cara-rugat*, *barba-serrat*, *barra-sec*, *cama-sec*, *penya-segat*, *cara-xuclat*, *poca-roba*, *poca-solta*, *bleda-rave*, *malva-rosa*, *de soca-rel*, *aigua-sal*, *cara-sol*, *canya-xiula*, *busca-raons*, *cerca-renous*, *guarda-roba*, *penja-robos*, *esclata-sang*, *gira-sol*, *pica-soques*, *punxa-sàrries*, *toca-son*, *escura-xemenèies*, *anca-rossegant*, *cul-de-sac*, *entra-i-surt*. b) L'aglutinació dels dos elements pot induir a lectures errònies o dificultar la interpretació del mot a causa de les lletres concurrents. Ex.: *pèl·llarg*, *cap-roig*, *pit-roig*, *cinc-en-rama*, *plats-i-olles*. c) El primer element duu accent gràfic (vegeu, però, 2.d). Ex.: *mà·llarg*, *pèl·blanc*, *pèl·curt*, *pèl·ras*, *més·dient*.

També s'escriuran sense guionet, amb les mateixes restriccions que aquests, els derivats, per sufixació, de mots que s'escriuen amb guionet i els derivats, per sufixació, de sintagmes. Ex.: *exlibrisme*, *exlibrista*, *xiuxiuejar*, *zigzaguejar*, però *poca-soltada*, *percentatge*, *blatdemorar*, *maltempsada*, *comptecorrentista*, però *camí·raler*. Vegeu, però, 1.a i 1.b.

4

Els topònims segueixen la mateixa norma que els mots del punt 3. Ex.: *Castellbò*, *Aiguafreda*, *Comanegra*, *Torregrossa*, *Vilafranca*, *Fontalba*, *Bellpuig*, *Palautordera*, *Miramar*, *Cantallops*, *Portocolom*, *Vila-real*, *Vila-rodona*, *Vall-de-roures*, *Palau-solità*, *Aiguaxelida*, *Puig-reig*, *Puig-aguilar*, *Font-romeu*, *Font-rubi*, *Mont-roig*, *Bell-lloc*, *Pont-xetmar*. Alguns d'interpretació poc clara (i algun altre que té una forma ja així fixada) s'escriuen amb guionet. Ex.: *Guarda-si-venes*, *Sala-d'heures*.

Cal remarcar que, en tots els casos, si el darrer element d'un compost escrit sense guionet és un mot monosil·làbic, prendrà un accent si les regles generals de l'accentuació així ho demanen: Ex.: *capgròs*, *bocafi*, *malbò*, *pinçanàs*, *a collibè*. Si el compost, en canvi, s'escriu amb guionet, el monosíl·lab mantindrà la seva grafia inaccentuada. Ex.: *vint-i-u*, *no-res*, *cella-ros*, *pèl-ras*, *fru-fru*. Si el monosíl·lab duu accent diacrític el conservarà. Ex.: *subsòl*, *rodamón*.

4.2.2. Modificacions de la normativa sobre l'ús del guionet proposades per la nova gramàtica de l'IEC

La versió electrònica, provisional i de moment no normativa, de la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (<http://www.iec.cat>) fixa, des de l'any 2002, nous casos d'ús del guionet no recollits al document publicat per l'IEC l'any 1997 (v. § 4.2) i també en modifica alguns.

4.2.2.1. Pel que fa als nous casos, l'IEC estableix que el guionet uneix els components lèxics de mot:

a) En els termes d'especialitat compostos en què l'element de l'esquerra és un símbol (lletra, xifra, etcètera), seguint normes i convencions específiques d'àmbit internacional.

[115] 2,4,6-trinitrofenol, àcid D-lisèrgic

b) En compostos i mots relacionats dels tipus següents:

[116] diccionari català-castellà, relació causa-efecte, rumb est - nord-est, míssil terra-aire, cursa París - San Remo, pàgines 115-121

c) En compostos de noms propis i noms propis relacionats dels tipus següents:

[117] Àustria-Hongria, Catalunya-Aragó, diccionari Alcover-Moll, comptador de Geiger-Müller

d) Quan el prefix precedeix majúscules, xifres o símbols.

[118] fluorescència anti-Stokes, selecció sub-21, globulina anti-D, ex-URSS

4.2.2.2. Pel que fa als usos del guionet modificats, la nova gramàtica de l'IEC estableix els canvis següents:

a) En els casos no lexicalitzats, també es poden escriure amb guionet els compostos formats per dos adjectius o més que, llevat del darrer, prenen la terminació *-o*, sobretot si es vol remarcar la independència dels conceptes expressats per cada constituent.

[119] els països hispanoamericans esmentats al tractat hispano-americà

[120] un recull de composicions èpico-lírico-dramàtiques

b) S'escriu guionet entre el prefix i el radical en els mots formats amb el prefix *no-*.

[121] la no-violència, els no-violents, els no-catalanoparlants

En aquest cas, sembla que el canvi de criteri de l'IEC consisteix a considerar que l'adverbi *no* adquireix valor de prefix també davant d'un adjectiu morfològic substantivat, si bé tot seguit adverteix que no s'ha de confondre aquest ús amb el de l'adverbi, que no ha de dur mai guionet:

- [122] les persones no violentes, els alumnes no catalanoparlants, la no acceptació de les bases

Segui com sigui, la formulació d'aquesta norma no estalviarà dubtes quant a l'aplicació que cal fer-ne, perquè per a l'usuari/ària no li ha de resultar fàcil distingir quan, davant d'un substantiu, hi té un prefix (*no-violència*) i quan hi té un adverbi (*no acceptació*). El pot ajudar a distingir-ho considerar que el guionet s'ha d'escriure només en cas de processos de lexicalització consolidats per l'ús. Dit d'una altra manera, l'adverbi *no* esdevé prefix, i per tant ha de portar guionet, només si som davant d'un fenomen de lexicalització clara.

c) Com a excepció a la norma general, es pot escriure guionet entre el prefix i el primer dels components d'un compost sintagmàtic.

- [123] ~ ex-director general, vice-primer ministre

Però la nova gramàtica no preveu la grafia del cas, d'altra banda ben probable, en què un vice-primer ministre hagi deixat de ser-ho i hagi adquirit la categoria d'ex. Encara que la grafia immediata corresponent seria la de l'exemple [124a], sembla que hi podria haver altres solucions [124b-124d], ja que es tracta d'un cas estrany gràficament.

- [124a] ~ ex-vice-primer ministre
[124b] ? ex - vice-primer ministre
[124c] ? ex-viceprimer ministre
[124d] ? exviceprimer ministre

Esperem que en l'edició definitiva d'aquesta nova gramàtica normativa es podran aclarir aquestes grafies dubtoses.

d) Cal observar que hi ha prefixos com *anti*, *post* i *pre* que apareixen usats com a preposicions en formacions ocasionals recents.

- [125] una manifestació anti cascos blaus
[126] l'Europa post Maastricht
[127] l'Espanya pre 11-M

e) Exclusivament com a recurs estilístic en contextos específics (científics, bàsicament), és admissible el truncament de tots els elements menys l'últim, amb elisió de constituents, dels compostos formats a la manera culta i dels derivats en les coordinacions del tipus *homonuclears* i *heteronuclears*, *preoperatori* i *postoperatori*, sempre que el primer constituent sigui un element tònic carregat de valor lèxic:

- [128] les molècules homo- i heteronuclears
[129] el control pre- i postoperatori

4.3. *Lexicalització de locucions adverbials*

El fenomen de la lexicalització també afecta una colla d'adverbis compostos que la normativa escriu soldats. Vegem-ne la sèrie següent, al costat dels conjunts no lexicalitzats.

[130]	aleshores	a les hores
	ahora	a l'hora
	daltabaix	dalt a baix, de

enlaire	en l'aire
*esclar	és clar
gairebé	gaire bé
només	no més
potser	pot ser
també	tan bé
tampoc	tan poc
sobretot	sobre tot
*sisplau	si us plau

Notem en aquesta sèrie el cas d'un adverbí tan habitual en la llengua parlada com **esclar*, ben diferent de la frase *és clar*, que la normativa no recull malgrat l'analogia amb els adverbis citats, que tenen una funció gramatical ben diferent de la de les respectives parelles no lexicalitzades. **Esclar* és pronunciat en el català oriental amb neutralització vocàlica de la primera vocal, fet que abona que sigui escrit com un sol mot.

[131] ESCLAR que ÉS CLAR el que dius.

En l'exemple [131], *esclar* equival als adverbis o locucions adverbials *naturalment*, *i tant*, etcètera.

Una altra expressió d'escriptura vacil·lant és *si us plau*, que s'ha lexicalitzat en *sisplau*, com ja recullen, ni que sigui secundàriament, el DMLC i el GD62, i com ja han assenyalat alguns autors.⁴²

4.4. La e epentètica en mots amb essa líquida originària

Amb l'objectiu de resoldre el problema de com s'han d'escriure els compostos i derivats de mots que presenten etimològicament una essa inicial seguida de consonant, la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans va aprovar, el 19 de gener de 1996, el document que reproduïm a continuació.⁴³ Aquesta versió és el resultat de la revisió del document «Sobre la grafia dels compostos i derivats de mots que presenten etimològicament una essa inicial seguida de consonant», aprovat per la mateixa Secció el dia 17 de gener de 1992 i publicat durant el mateix any en els *Documents de la Secció Filològica, II*, p. 85-96.

SOBRE LA GRAFIA DELS MOTS COMPOSTOS I PREFIXATS QUE CONTENEN FORMANTS AMB UNA ESSA INICIAL ETIMOLÒGICA SEGUIDA DE CONSONANT

Els mots catalans procedents de paraules que etimològicament començaven amb una essa seguida de consonant —tant si són evolutius con manlevats d'altres llengües i adaptats formalment a la nostra— han adoptat una *e* inicial, anomenada *protètica*: *escriure*, *estiu*, *estrany*, *estret*, *estudiar*, *escàner*, *escola*, *efígrama*, *eslàlom*, *eslíp*, *esnob*, *espècie*, *esport*, *esquí*, *estafilococ*, *estàndard*, *estat*.

42. Lluís López del Castillo (a *Llengua standard i nivells de llenguatge*, p. 116), Joan Solà (a *Del català incorrecte al català correcte*, n. 146) i Francesc Vallverdú (a *Butlletí dels Seminàris d'Ensenyament de Català*, novembre de 1968, on ja proposa la grafia *si'splau*) han parlat de la reducció de *si us plau* a *sisplau*. També el curs multimèdia *Digui, digui* admet aquesta lexicalització.

43. INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. SECCIÓ FILOLÒGICA. *Documents normatius 1962-1996 (amb les notes dels diccionari)*. Barcelona: IEC, 1997, p. 13-16.

Pel que fa als mots compostos i prefixats que contenen formants amb una essa inicial etimològica seguida de consonant, cal tenir present que són fruit en català de dos procediments de formació diferents.

I. N'hi ha que són formacions fetes d'acord amb les regles del nostre propi sistema lingüístic i a partir de formants catalans en les quals es manté per tant la *e* protètica:

a) Compostos formats amb dos mots catalans preexistents: *guardaespatlles*, *barbaespès*.

b) Mots catalans als quals s'aplica un prefix (o una forma prefixada) disponible i productiu en la nostra llengua, encara que tingui un origen culte: *aeroesquí*, *antiestàtic*, *autoesterilitat*, *biestable*, *contraespionatge*, *desestabilitzar*, *estereoesspecificitat*, *exestipulat*, *fonoestilística*, *heliestació*, *hiperestàtic*, *inespecificable*, *infraestructura*, *interestel·lar*, *macroestat*, *microestructura*, *monoestable*, *paraestatal*, *periesperit*, *pluriestratificat*, *poliesportiu*, *preestablir*, *protoestel*, *pseudoescorpins*, *psicoestimulant*, *radioestel*, *reestructura*, *semiesfera*, *sobreestimació*, *sotaescriure*, *subespècie*, *superestructura*, *supraescapular*, *telesquí*, *transesterificació*, *ultraestructura*.

II. D'altres, en canvi, són formacions fetes en una altra llengua o seguint els procediments de formació d'una altra llengua —normalment el grec o el llatí— i incorporades posteriorment al català de manera que no adopten la *e* protètica, perquè s'han adaptat a la nostra llengua globalment i no cadascun dels elements per separat. És el cas de:

a) Mots ja antics en català: *adscriure*, *apòstol*, *constrènyer*, *contrastar*, *destituir*, *inscriure*, *omniscient*, *perspectiva*, *prescriure*, *restablir*, *subscriure*, *transpirar*.

b) Cultismes adoptats modernament del grec o del llatí (i menys sovint o més recentment d'algun altre idioma) o bé formats segons el model d'aquestes llengües.

Molts d'aquests mots contenen elements inexistent en català amb la mateixa forma com a mots independents i, per aquest motiu, fàcilment identificables com a formants que no adopten una *e* protètica: *acrostoli*, *amfísbena*, *anastomosi*, *batiscaf*, *diàstole*, *epistaxi*, *ginostem*, *heterosci*, *isòsceles*, *meGasclera*, *piròscaf*, *telescopi*.

D'altres, però, contenen formants que sols es distingeixen formalment dels mots anàlegs catalans per una accentuació diferent (*aeròstat*, *antístrofa*, *megàspora*, *hipòstil*) o que hi coincideixen formalment a excepció de la *e* protètica, per la qual cosa donen lloc a casos aparentment contradictoris: *substrat* (*estrat*), *atmosfera* (*esfera* i *semiesfera*), *cardiospasmè* (*espasmè* i *antiespasmòdic*), *arteriosclerosi* (*esclerosi*), *endosquelet* (*esquelet*), *hidrostàtic* (*estàtic* i *hiperestàtic*), *infrascrit* (*escrit* i *sotaescrit*), *iugoslau* (*eslau*), *txecoslovac* (*eslovac*), *biospeleologia* (*espeleologia*), *termostable* (*estable*), *tiflostoma* (*estoma*)...*

* En la formació de neologismes o en l'adopció de manlleus neològics convé reservar les formes sense *e* protètica als casos en què l'origen de la formació permet deduir que el procediment seguit és clarament el d'una llengua altra que el català o en què cal guardar la coherència amb altres formacions paral·leles preexistents en català sense la *e* protètica: *superstrat* (*substrat*, *adstrat*).

Amb aquests criteris (que van seguits d'un «Annex» amb la relació dels mots escrits amb la grafia corresponent), l'IEC dona en general la raó a Josep Ruaix⁴⁴ quan aquest denuncia que uns quants compostos d'aquesta mena que al DGLC apareixen amb *e* (*antiescorbútic*), al DLC hi apareixen, erròniament, sense (*antiscorbútic*), i que el DLC els escriu tots sistemàticament sense *e*:

[132a] * autoscola, polisportiu, semisfera

44. RUAIX, Josep. *El català*, 3. 2a ed. Moià: Josep Ruaix, 1987, p. 73-75.

Ruaix és del parer que aquesta *e* s'ha de mantenir si es tracta de mots compostos que «es formen a partir de dos (rarament tres o més) mots que ja funcionen i tenen un valor en la nostra llengua». Així doncs, segons ell —i ara també segons l'IEC— caldria escriure

[132*b*] autoescola, poliesportiu, semiesfera

L'IEC, en canvi, no dona la raó a Ruaix en els casos de *sotaescriure* i *sobreescriure* (que Ruaix entén que s'han d'escriure amb una sola vocal: *sotascriure* i *sobrescriure*, com *rescriure* i *restablir*, perquè «és el cas de mots que s'han format en la nostra llengua ja d'antic o que ens vénen, bo i compostos, del llatí mateix per evolució popular») i en els casos de *infraestructura* i *superestructura* (que Ruaix entén que s'han d'escriure sense *e*: *infraestructura* i *superestructura*, perquè també els considera «recompostos», és a dir, mots formats a partir de dos radicals grecollatins per obtenir termes de tipus culte o savi).

Per la seva banda, el TERMCAT fa una proposta en la línia de Ruaix —refermada com hem vist per l'IEC— quan diu que «es constata la tendència a mantenir la *e* epentètica en les formacions que tenen el seu origen en el llenguatge corrent i que són d'ús general».

[133] subescolaritzar, autoescola, desestabilització (*per oposició a* contrascrit, biosfera, biostatística, *etc.*)⁴⁵

5. L'habilitació

L'habilitació consisteix a atribuir funcions noves a un mot sense canviar-ne en principi la forma. Des d'un punt de vista normatiu, poden presentar problemes els casos següents.

5.1. Noms propis i sigles que passen a ser noms comuns

Alguns noms propis d'empreses, marques, models, o bé noms comercials i sigles, s'habiliten com a noms comuns, i aleshores s'escriuen com si es tractés d'un mot qual-sevol de la llengua, amb les adaptacions gràfiques que calgui, especialment en les obres de ficció.⁴⁶

[134] un clínex (*mocador de paper de la marca Kleenex*)
una cocacola (*refresc de la marca Coca-Cola*)
un martini (*vermut de la marca Martini*)
una lot (*llanterna de la marca Lot*)
una vespa (*motocicleta de la casa Vespa*)
unes vambes (*sabatilles de la marca Wamba*)
unes xiruques (*sabates de la marca Chiruca*)
un dos cavalls (*cotxe del model 2CV de l'empresa Citroën*)
una linotip (*màquina de composició tipogràfica comercialitzada amb el nom de Lynotype*)
una aspirina (*nom comercial de l'àcid acetilsalicílic*)
un ovni (*objecte volador no identificat, OVNI*)
una polaroid (*càmera fotogràfica de la marca Polaroid*)

45. TERMCAT. CONSELL SUPERVISOR. *Observacions per a fixar l'ús del guionet en la terminologia* [Circular no editada], març 1988, p. 4.

46. Vegeu el capítol 8, § 3.3.4.4.

5.2. Noms comuns formats per el·lipsi d'un nom propi

Alguns noms amb funció determinativa agafen el sentit de l'element determinat quan aquest desapareix per el·lipsi. Això s'esdevé sobretot, en el llenguatge periodístic, amb noms propis d'artistes, escriptors, pintors, etc., que passen a designar exemplars de les seves obres. També és el cas de les marques de cotxes o avions. Aplicant-hi el criteri d'identitat, s'han d'escriure en majúscula, i poden ser invariables pel que fa a la concordança de nombre, que no sempre serà fàcil d'establir.

[135a]	s'han venut dos Picasso dos Miró dos Dalí dos Velázquez dos Fabra dos Renault	[135b]	s'han venut dos Picassos ~ dos Mirós ~ dos Dalís * dos Velázquez ~ dos Fabres dos Renaults
--------	--	--------	---

Algunes publicacions, però, adopten el criteri d'escriure'ls en minúscula i en cursiva.

[136a]	dos <i>van goghs</i>	[136b]	dos <i>van goghs</i>
--------	----------------------	--------	----------------------

6. Els gentilicis

Són adjectius derivats de topònims —amb valor també de substantiu— amb què designem les persones i els objectes segons el lloc de procedència.

Les terminacions que adopten més sovint són *-à -ana* (*andorrà*), *-í -ina* (*gironí*), *-enc -enca* (*reusenc*), *-ès -esa* (*rossellonès*) i també, amb menys freqüència, *-er -era* (*brasiler*), *-ol -ola* (*espanyol*), *-asc -asca* (*monegasc*), *-eny -enya* (*panameny*), *-ita* (*saudita*), *-ota* (*cairota*).

6.1. Gentilicis no fixats

Algunes vegades els repertoris lexicogràfics de referència no preveuen la forma que han d'adoptar alguns gentilicis sense tradició en la nostra llengua però de gran rendiment en altres, com ara l'espanyol. Així, ens trobem sovint amb la dificultat d'haver d'escriure una versió catalana no fixada d'un gentilici amb tradició en una llengua altra que la catalana. Per exemple, els de Tenerife no se sap si són *tenerifenys* o *tenerifencs*; el diccionari bilingüe⁴⁷ es limita a dir que són «de Tenerife».

D'altra banda, si repassem els gentilicis espanyols corresponents a les províncies, observem que adopten forma catalana els acabats en *-ano* o en *-és*, mentre que els acabats en *-ense* no permeten la traducció, i el diccionari bilingüe tampoc no gosa adaptar els acabats en *-eño*. Així, tenim

[137] toledà, gadità, saragossà, vallisoletà

però, en canvi,

[138] de Conca, d'Almeria, d'Oasca, de Salamanca

47. *Diccionari castellà-català*. 4a ed. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2005.

6.2. Gentilicis coordinats

A l'hora de formar compostos a partir de gentilicis, no hi ha actualment unes normes clares de composició, que caldria establir amb més precisió. Sabem, per exemple, que la Xina i el Japó poden arribar a establir un acord *sinojaponès*, però ja no és tan clar com se n'ha de dir d'un acord entre Polònia i Guatemala: *polonesoguatemalenc*, *polonoguatemalenc*, *guatemalencopolonès*, *guatemalopolonès*?

El problema ve del fet que els diccionaris de llengua no entren sistemàticament les formes prefixades de tots els gentilicis. Quan les enregistren (*anglo-*, *arabo-*, *sino-*, *germano-*, *hispano-*, *greco-*, *austro-*, *franco-*, *italo-*, *serbo-*), no hi ha vacil·lació.

[139] francobritànic, germanoportuguès, hispanoamericà, italoargentí, serbocroat

Però quan els diccionaris no preveuen les formes prefixades, en general el criteri a seguir podria consistir a afegir una *o* a la forma sencera del gentilici —llevat dels acabats en *-ota*, que quedarien invariables—, tot considerant que la no inclusió en els diccionaris d'una forma prefixada vol dir que el primer element d'un compost d'aquesta mena no pot ser més curt que la forma del gentilici del qual parteix.

[140] hongaresonoruec, argentinobrasiler, bulgaroromanès, israelianoamericà, ucraïnèsorús, xipriotapolonès

7. Criteris per a l'acceptació de mots no normatius

Tenint en compte que el DIEC no preveu un bon nombre d'usos, de vegades ben genuïns, de vegades neologismes, de vegades manlleus o calcs de l'espanyol, i que sovint apareixen en altres repertoris lexicogràfics (DCVB, DECat, GLC, DLC, GEC, DMLC, GD62), al redactor se li pot presentar el dubte de fins a quin punt els pot escriure, i al corrector el dilema de si els ha de corregir o els ha de tolerar. Havent-hi com hi ha al mercat prou llistes d'usos d'aquesta mena susceptibles de ser tolerats o inclosos al diccionari normatiu i no essent aquest llibre el lloc adequat per presentar-ne una altra, donem uns principis generals i uns criteris lingüístics que, considerats conjuntament, podrien ajudar a decidir en cada cas concret.⁴⁸

7.1. Principis generals

a) No es pot rebutjar un terme o una expressió usuals pel sol fet que el diccionari normatiu no en doni compte. No s'ha de descartar la possibilitat que aquestes absències obeeixin simplement al fet que els responsables del diccionari no hagin considerat aquests usos de cap manera, ni positiva ni negativa. És sabut que tot diccionari normatiu tendeix a arrossegar un cert endarreriment respecte a l'ús social de la llengua. I, d'altra banda, l'usuari tampoc no pot esperar que el diccionari li resolgui tots els dubtes.

48. El lector interessat en aquestes llistes pot consultar les que apareixen a *L'obra de Pompeu Fabra*, de J. Solà; a *Ni «heavy», ni «light»: català modern!*, d'E. Sabater; a *Punts conflictius de català*, de J. Ruaiç; a *Un model de llengua pels mitjans de comunicació*, que és el llibre d'estil del *Diari de Barcelona*; a *El barco fantasma*, del Grup d'Estudis Catalans; i a *Llibre d'estil del diari «Avui»* i *Llibre d'estil. El Periódico de Catalunya*. I és especialment interessant en aquest sentit el treball de J. Solà «Joan Coromines i la llengua normativa», dins *Lingüística i normativa* (v. § 8).

Per resoldre dubtes sobre l'acceptabilitat d'un mot no normatiu, el lector també es pot adreçar als centres de normalització lingüística del Consorci per a la Normalització Lingüística, al Servei de Consultes del TERMCAT i a l'Oficina de Consultes de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans (que atén consultes des del mes d'abril de 1996).

b) S'ha de valorar convenientment el fet que aquests termes apareguin en altres reptoris lexicogràfics, bàsicament el DECat, el GDLC, la GEC segona edició, el GLC, el DMLC, el GD62 i el DCVB, tenint en compte l'autoritat de cadascuna d'aquestes obres tant en relació amb la normativa com amb el prestigi de què gaudeixen. A tall d'exemple, esmentem només el caràcter «paranormatiu» que s'atribueix al GDLC i a la GEC, la influència que les opinions de Coromines al DECat exerceixen sobre els professionals de la llengua, i els criteris menys restrictius i més oberts que inspiren obres com el DMLC i, més recentment, el GLC i el GD62.

c) S'ha de valorar —si cal amb circumspècció— el fet que aquests mots apareguin en els diccionaris d'equivalències i de sinònims, i en els vocabularis especialitzats (v. «Part quarta. Bibliografia de consulta»).

d) Diccionaris a part, cal tenir en compte les decisions que pren el TERMCAT en matèria de recerca terminològica especialitzada.

e) S'ha de considerar l'aparició d'aquests termes en la llengua literària: quins escriptors els usen, de quina època són, etc.; l'ús que en fan actualment els mitjans de comunicació, orals i escrits, d'acord amb els seus llibres d'estil; l'actitud que hi tenen les editorials catalanes segons les seves normes de correcció; i també l'ús que se'n fa en l'àmbit de l'Administració i en el de l'ensenyament: així, caldria sospesar molt bé si —al marge dels arguments filològics que es puguin esgrimir— val la pena insistir en la difusió d'un terme que l'escola —amb encert o no— ha començat a eradicar.

f) Finalment, l'usuari ha d'afrontar les dificultats que comporta el maneig de la diversitat de fonts de consulta, com ara les incoherències entre diccionaris, els canvis de criteri d'una edició a una altra i, sobretot, la necessitat d'haver-ne d'adoptar un.

7.2. Criteris lingüístics

Afavoreixen l'admissió del terme possiblement conflictiu els fets següents:⁴⁹

a) Que ompli un buit, que en català no disposem d'un equivalent: que el terme en qüestió sigui necessari.

[141] bodega, parafernàlia

b) Que es tracti d'un neologisme o d'un tecnicisme.

[142] sobretitulat, cunya (*'posició dels esquís en angle'*)

c) Que ens trobem davant d'una extensió de significat.

[143] comptar amb (*'tenir'*)

d) Que el terme sigui format a partir dels mecanismes propis del català de composició i derivació.

[144] accelerada

49. Sembla prou significatiu que el *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC) hagi incorporat, posteriorment a l'aparició de la primera edició d'aquest MANUAL, la major part dels exemples que apareixien en aquest epígraf. Concretament, han estat incorporats els mots i les expressions següents: a) *comodí*; b) *decorat*, *auditar*, *ferrí*; c) *audiència*, *suposar*, *banyador*; d) *agramatical*, *voluntariat*, *autoria*, *hipermercat*; e) *acollida*, *així com*, *misto*; f) *afició*, *immers*, *gestionar*; g) *arreglar*, *caldo*, *entregar*; i) *seguir*, *per cert*, *carril*, *requadre*. I en la segona edició del DIEC han estat incorporats *verdureria*, de l'apartat b), i *clientelisme*, de l'apartat c).

e) Que no tinguem elements per afirmar que el català no hagi pogut arribar a aquesta solució.

[145] tiet, suggerència

f) Que no sigui clar que es tracti pròpiament d'un manlleu i que estigui emparentat amb altres mots de la mateixa arrel.

[146] barco

g) Que es tracti d'un manlleu que la comunitat catalanoparlant o una part d'aquesta senti com a propi perquè hi tingui una gran implantació social de fa molt temps.

[147] quinto ('mesura de cervesa')

h) Que es tracti d'un terme usat pels especialistes del ram corresponent.

[148] carpa ('vela d'un cir'), bolo, quiròfan

i) Que hi hagi una certa tradició de tolerar aquest ús entre els professionals de la llengua —professors, correctors, traductors—, tenint en compte aspectes com el grau de formalitat del text o l'extensió d'aquest ús.

[149] congressual, mediar

Van en contra de l'admissió del terme conflictiu els fets següents:

j) Que el manlleu no ompli un buit, que en català ja disposem d'un equivalent habitual: que el terme en qüestió no sigui necessari.

[150] *lograr, *guixeta, *impepinable, *escuet

k) Que el terme sigui format a partir dels mecanismes de composició i derivació d'una llengua altra que la catalana.

[151] *xiringuito, *bulto, *escape, *mantequilla

8. Bibliografia

- BRUGUERA, JORDI. *Diccionari ortogràfic i de pronúncia*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1990.
- CASASSAS, ORIOL (dir.). *Diccionari enciclopèdic de medicina*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1990.
- COROMINA, EUSEBI. *El 9 Nou: Manual de redacció i estil*. Vic: Eumo, 1991.
- Criteris lingüístics*. 2a ed. Barcelona: Universitat de Barcelona. Servei de Llengua Catalana, 1990.
- Documents d'ús intern per als correctors*. Barcelona: [Avui], 1992. [Inèdit]
- Diccionari castellà-català*. 2a ed. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1989.
- Diccionari de la llengua catalana*. 2a ed. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1983.
- Diccionari de la llengua catalana*. 3a ed. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1993.
- Diccionari enciclopèdic*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1984.
- FABRA, POMPEU. *Gramàtica catalana*. 3a ed. Barcelona: Teide, 1966.
- *Diccionari manual de la llengua catalana*. Barcelona: EDHASA, 1983.
- *Diccionari general de la llengua catalana*. 26a ed. Barcelona: EDHASA, 1991.
- Full de Difusió de Neologismes (1988-1994)*.
- Gran enciclopèdia catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1970-1993. 18 v.
- Gran enciclopèdia catalana*. 2a ed. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1986-1989. 24 v.
- Gran Larousse català*. Barcelona: Edicions 62, 1990-1993. 10 v.
- GRUP D'ESTUDIS CATALANS. *El barco fantasma (1982-1992)*. Barcelona: Llibres de l'Índex, 1992.

- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. SECCIÓ FILOLÒGICA. *Documents de la Secció Filològica, I*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1990.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. SECCIÓ FILOLÒGICA. *Documents de la Secció Filològica, II*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1993.
- Llibre d'estil del diari «Avui»*. [Barcelona, 1988.] [Inèdit]
- LÓPEZ DEL CASTILLO, Lluís. *Llengua standard i nivells de llenguatge*. Barcelona: Laia, 1976.
- PAYRATÓ, Lluís. *La interferència lingüística: Comentaris i exemples català-castellà*. Barcelona: Curial Edicions Catalanes: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1985.
- RUAI, Josep. *El català, 3*. 2a ed. Moià: Josep Ruai, 1987.
- *El català, 1*. 6a ed. Moià: Josep Ruai, 1989.
- *Punts conflictius de català: Deu estudis sobre normativa*. Barcelona: Barcanova, 1989.
- SABATER, Ernest. *Ni «heavy», ni «light»: Català modern!* Barcelona: Empúries, 1991.
- SOLÀ, Joan. *Del català incorrecte al català correcte: Història dels criteris de correcció lingüística*. Barcelona: Edicions 62, 1977.
- *L'obra de Pompeu Fabra*. Barcelona: Teide, 1987.
- *Lingüística i normativa*. Barcelona: Empúries, 1990.
- TERMCAT. CONSELL SUPERVISOR. *Manlleus i calcs lingüístics en els treballs de terminologia catalana*. Barcelona: TERMCAT, 1990.
- TERMCAT. CONSELL SUPERVISOR. *Observacions per a fixar l'ús del guionet en la terminologia*. Barcelona: TERMCAT, 1988. [Inèdit]
- Un model de llengua pels mitjans de comunicació: Llibre d'estil del Diari de Barcelona*. Barcelona: Empúries, 1987.

Bibliografia consultada especialment amb vista a la segona edició del MANUAL D'ESTIL

- Diccionari enciclopèdic universal*. Barcelona: Edicions 62, 1998.
- GRAELLS, Jordi [et al.]. *Criteris de traducció de noms, denominacions i topònims*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 1999.
- Gran diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1998.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. *Diccionari de la llengua catalana*. 2a reimpr., corregida. Barcelona: Enciclopèdia Catalana: Edicions 62: Publicacions de l'Abadia de Montserrat; Palma: Moll; València: Edicions 3 i 4, 1997.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. SECCIÓ FILOLÒGICA. *Documents de la Secció Filològica, III*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1996.
- *Documents normatius 1962-1996 (amb les novetats del diccionari)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1997.
- Llibre d'estil del diari Avui*. Barcelona: Empúries, 1997.

Bibliografia consultada especialment amb vista a la tercera edició del MANUAL D'ESTIL

- AGULLÓ, M. Alba; CAMPS, Oriol [dir.]. *ésAdir* [en línia]. [Barcelona]: Televisió de Catalunya: Catalunya Ràdio, 2006. <<http://easdir.cat/>> [Consulta: 30 maig 2008].
- Diccionari castellà-català*. 4a ed. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2005.
- DROU, Pere. *Llibre d'estil d'El Punt: Llengua 2*. [Girona]: Hermes Comunicacions, [2000].
- Gran diccionari 62 de la llengua catalana*. Barcelona: Edicions 62, 2000.
- Guia lingüística d'Ona Catalana*. Barcelona: Ona Catalana, 2000.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. *Gramàtica de la llengua catalana: (Versió provisional)* [en línia]. Vol. 1. Barcelona: IEC, 2002. <<http://www.iecat.net/institucio/seccions/Filologica/gramatica/default.asp>> [Consulta: 5 juliol 2005].
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. *Diccionari de la llengua catalana*. 2a ed. Barcelona: Edicions 62: Enciclopèdia Catalana, 2007. [en premsa].
- Llibre d'estil. El Periódico de Catalunya*. Barcelona: Ediciones Primera Plana, 2002.
- RULL, Xavier. *La formació de mots. Qüestions de normativa*. Vic: Eumo Editorial, 2004.